

KOMPETENCIJE ZBORSKOG DIRIGENTA IZ OSOBNE I PJEVAČKE PERSPEKTIVE

Pocrnić, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:015744>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ GLAZBENA PEDAGOGIJA

NINA POCRNIĆ

**KOMPETENCIJE ZBORSKOG DIRIGENTA IZ OSOBNE I PJEVAČKE
PERSPEKTIVE**

DIPLOMSKI RAD

MENTORICA:

prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković

Osijek, 2024

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DIO	3
2.1. POJAM KOMPETENCIJE	3
2.2. ZBORSKI DIRIGENT	4
2.3. PJEVAČKI ZBOR.....	5
2.4. GLAZBENO - TEHNIČKE KOMPETENCIJE ZBORSKOG DIRIGENTA	6
2.5. MANUALNA TEHNIKA	7
2.6. POZNAVANJE PARTITURE	8
2.7. MENADŽERSKE VJEŠTINE ZBORSKOG DIRIGENTA	9
2.8. ODABIR REPERTOARA.....	10
2.9. MOTIVACIJA PJEVAČA	12
2.10. VOKALNA TEHNIKA.....	12
3. EMPIRIJSKI DIO	15
3.1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	15
3.1.1. CILJ I PROBLEM ISTRAŽIVANJA	15
3.1.2. METODA ISTRAŽIVANJA I SUDIONICI.....	15
3.1.3. INSTRUMENTI I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA	18
3.2. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA.....	19
4. ZAKLJUČAK	39
5. POPIS LITERATURE	41
6. PRILOZI	44

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Nina Pocrnić, potvrđujem da je moj diplomski rad pod naslovom Kompetencije zbornskog dirigenta iz osobne i pjevačke perspektive te mentorstvom prof. art. dr. sc. Antoanete Radočaj-Jerković rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada pa tako ne krši ničija autorska prava. Također, izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 17.9.2024

Potpis

Nina Pocrnić

SAŽETAK

Tema je ovog diplomskog rada utvrditi u kojoj mjeri dirigenti i pjevači procjenjuju važnost određenih kompetencija i vještina zbornih dirigenata. Zborni je dirigent ključna figura svakog pjevačkog ansambla. Odgovoran je za svako umjetničko djelo koje obrađuje i izvodi, ali i za svakog pojedinog pjevača unutar zbora. U svrhu uspješnosti, dirigentu su potrebne razne kompetencije, znanja i vještine uz čiju pomoć može uspješno ovladati zbornim ansamblom. Rad se osvrće na sam pojam kompetentnosti, kao ključan element za uspjeh u suvremenom svijetu. Definišu se pojmovi zborni dirigent i pjevački zbor te se navode i opisuju kompetencije, znanja i vještine koje su potrebne dirigentu kako bi bio uspješan u svom području rada. U okviru rada, provedeno je istraživanje na uzorku od 41 dirigenta te 86 pjevača amaterskih zborova iz svih hrvatskih županija. Sudionici su ispunjavali anonimne anketne upitnike. Cilj je istraživanja utvrditi važnosti kompetencija koje dirigent treba posjedovati te postoji li razlika u mišljenjima dirigenata i pjevača. Uspoređeni su rezultati obje skupine sudionika. Nakon analize i interpretacije rezultata, dan je zaključak.

Ključne riječi: kompetencije, zborni dirigent, pjevački zbor, pjevači

ABSTRACT

The main subject of this paper is to determine the extent to which conductors and singers assess the importance of certain competencies and skills of choral conductors. The choir conductor is a key figure in any singing ensemble. He is responsible for every composition he processes and performs, but also for every single singer within the choir. For the purpose of success, the conductor needs various competencies, knowledge and skills with which he can successfully master the choral ensemble. The paper looks at the very concept of competence, as a key element for success in the modern world. The terms choral conductor and choir are defined and all the competencies, knowledge and skills required by a conductor to be successful in his field of work are listed and described. As part of the work, a study was conducted on a sample of 41 conductors and 86 amateur choir singers from all Croatian counties. Participants completed anonymous survey questionnaires. The aim of the research is to determine the importance of the competencies that the conductor should possess and whether there is a difference in the opinions of conductors and singers. The results of both groups of participants were compared. After analysis and interpretation of the results, a conclusion is given.

Key words: competencies, choir conductor, choir, singers

1. UVOD

Za kompetencije možemo reći kako su one skup znanja i vještina koje omogućuju lakšu prilagodbu u nekim poslovnim prilikama, ali i u svakodnevnim životnim situacijama. Izuzev onih temeljnih kompetencija koje bi svaka osoba trebala u određenoj mjeri posjedovati (komunikacijske sposobnosti, socijalne kompetencije, osnove matematičkih sposobnosti, društvene i građanske kompetencije, danas sve više digitalne kompetencije, itd.) pojedinci se s vremenom pronadu pred izazovima koji iziskuju od njih stjecanje nekih novih kompetencija.¹ Isto možemo reći i za zborsko dirigiranje. Dirigenti kroz svoj rad neprestano razvijaju svoje postojeće kompetencije, ali i stječu neke nove sposobnosti kroz raznorazna vlastita iskustva. Od zorskog se dirigenta očekuje stručnost u vođenju ansambala, iza čega stoji niz kompetencija, znanja i vještina koje pojedinac treba usvojiti kako bi bio uspješan u svom zadatku vođenja zorskog ansambla. Dio sposobnosti i vještina dirigenti steknu kroz visoko obrazovanje, dok velik dio kompetencija dirigenti steknu i razvijaju tek kroz vlastito iskustvo, rad i napor.

Rad se sastoji od sljedećih poglavlja i potpoglavlja: *Uvod, Teorijski dio, Pojam kompetencije, Zborski dirigent, Pjevački zbor, Glazbeno-tehničke kompetencije zorskog dirigenta, Manualna tehnika, Poznavanje partiture, Menadžerske vještine zorskog dirigenta, Odabir repertoara, Motivacija pjevača, Vokalna tehnika, Empirijski dio, Metodologija istraživanja, Cilj i problem istraživanja, Metoda istraživanja i sudionici, Instrumenti i postupak istraživanja, Analiza i interpretacija rezultata, Zaključak, Popis literature i Prilozi.*

U teorijskom dijelu rada kroz potpoglavlje *Pojam kompetencije* definira se kompetentnost, navode se načini na koje se kompetencije razvijaju kod pojedinca te što ono obuhvaća u kontekstu zorskog dirigiranja. U potpoglavlju *Zborski dirigent* definira se pojam zorskog dirigenta i navode se njegove karakteristike. Kroz iduće potpoglavlje, *Pjevački zbor*, objašnjava se pojam pjevačkog zbora te se navode neke od vrsta prema kojima možemo podijeliti pjevačke zborove. U potpoglavlju *Glazbeno-tehničke kompetencije zorskog dirigenta* navode se osnovne glazbeno-tehničke kompetencije koje bi dirigent trebao posjedovati kao temelj rada sa zorskim ansamblom. U potpoglavlju *Manualna tehnika* definiraju se i detaljno objašnjavaju pojmovi manualna tehnika

¹ Preuzeto s: https://deseta-gimnazija.hr/?page_id=4976 datum pristupa: 22.8.2024.

i taktiranje. Potpoglavlje *Poznavanje partiture* donosi pregled svih najvažnijih elemenata koji se nalaze unutar partiture kao i vrste prema kojima se partiture najčešće dijele. U idućem potpoglavlju, *Menadžerske vještine zborskog dirigenta*, ističe se važnost vodstva kao menadžerske funkcije te važnost menadžerskih kompetencija u vođenju zbornih ansambala. U potpoglavlju *Odabir repertoara* navode se kriteriji prema kojima bi se dirigenti trebali voditi prilikom odabira repertoara. Potpoglavlje *Motivacija pjevača* opisuje načine na koje dirigent može stvoriti motivirajuću atmosferu unutar ansambla i steći povjerenje pjevača. U potpoglavlju *Vokalna tehnika* navode se elementi koji podrazumijevaju pravilnu vokalnu tehniku kao jednu od najvažnijih sposobnosti koje dirigent treba posjedovati.

U empirijskom dijelu rada kroz potpoglavlje *Cilj i problem istraživanja* navodi se cilj istraživanja, a to je utvrditi važnost kompetencija koje dirigent treba posjedovati iz perspektive dirigenata i pjevača te utvrditi moguće statistički značajne razlike u stavovima dirigenata i pjevača s obzirom na neke sociodemografske varijable. Kroz iduća potpoglavlja navedene su *Metoda istraživanja i sudionici* te *Instrumenti i postupak istraživanja*. Rezultati istraživanja prikazani su u potpoglavlju *Analiza i interpretacija rezultata*, a na kraju rada dan je *Zaključak*.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. POJAM KOMPETENCIJE

Pojam kompetentnosti obuhvaća poprilično širok spektar značenja. U suvremenom svijetu važnost razvijanja kompetencija u gotovu svim područjima života neprestano raste i postaje ključan element za uspjeh. Biti kompetentan znači biti sposoban za nešto i imati kapacitet za učinkovito obavljanje određenog zadatka ili postizanje nekog cilja. Ipak, kompetentnost može varirati u stupnju, što znači da osoba može biti više ili manje kompetentna, ovisno o razini stručnosti, iskustva i vještina u određenom području (Jansson, Elstad i Døving, 2021). Jedna od definicija kompetentnost označava kao „stručnost temeljena na znanju, sposobnostima i vrijednostima koja nastaje njihovim dinamičkim integriranjem“ (Jurčić, 2012 prema Radočaj-Jerković, 2017, 132). Prema Hrvatskoj enciklopediji kompetencije označuju rezultate razvoja temeljnih sposobnosti koje nisu prirodene niti su proizvod sazrijevanja.² Kompetencije se kod pojedinca razvijaju jednako kroz radno i životno iskustvo kao i kroz formalno obrazovanje, što svakako možemo reći za zbarsko dirigiranje budući da je dirigiranje kao pedagoška disciplina relativno mlada te se javlja u vrijeme kada su druge discipline već posjedovale svoje jasne sadržaje (Romanić, 1987). Isto smatra i Radočaj-Jerković (2017) prema kojoj određene kompetencije učitelji, a u kontekstu ovog rada dirigent, usvajaju tijekom visokoškolskog obrazovanja, dok su neke kompetencije odraz i rezultat vlastitog rada, istraživanja, znatiželje ili dodatnog usavršavanja. U kontekstu zbarskog dirigiranja, kompetentnost obuhvaća sve one sposobnosti, vještine i predispozicije na koje se pojedinac može osloniti kako bi uspješno ovladao zbarskim ansamblom (Le Deist i Winterton, 2005 prema Jansson, Elstad i Døving, 2021). Kada govorimo o dirigiranju, mali je broj obrazovnih ustanova koje omogućuju budućim dirigentima direktan kontakt s ansamblima prije stjecanja nekog vlastitog iskustva. Razlog tome je prvenstveno vremenska ograničenost, a osim toga, izlazak pred ansambl od dirigenta iziskuje vrhunsku spremnost. Ipak,

² kompetencija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 9.7.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/kompetencija>>

dirigentom se ne postaje teoretiziranjem, čitanjem knjiga i diskusijom, već isključivo dirigiranjem te ustajnim i kontinuiranim vježbanje (Romanić, 1987).

2.2. ZBORSKI DIRIGENT

Zborski je dirigent prvenstveno glazbenik i umjetnik od kojeg se očekuje stručnost u području vođenja ansambala. Budući da je polazišna točka svakog dirigenta upravo glazbeno, umjetničko djelo, Jerković (2001) navodi kako su skladatelji i dirigenti usko povezani, pri čemu je dirigent posrednik između glazbenog djela skladatelja i publike. „Skladatelji i dirigenti umjetnici su kreativci na istom djelu gdje skladatelj zapečaćuje svoju misao zapisom, a dirigent tu misao razrađuje i nadograđuje – otkriva slušateljstvu“ (Jerković, 2001, 7). Doista, skladatelji iza sebe samo ostave djelo s vizijom, a na dirigentu je da u to djelo unese život i glazbu te ga na kraju prenese slušateljima. O voditeljima zbornih ansambala piše i Radočaj-Jerković (2018) koja zbornske dirigente definira kao „vođe, lidere koji, ovisno o karakteristikama ansambla s kojim rade, osobnom potencijalu za vođenje te usvojenim stilovima, tipovima i modelima vođenja, snažno utječu na uspješnost realizacije postavljenih ciljeva“ (Radočaj-Jerković, 2018, 406). Uspjeh će ansambla ovisiti o sposobnostima dirigenta kao voditelja ansambla, koji teži ostvarenju njegovih ciljeva, a da bi dirigent bio uspješan, potrebe su mu sve one kompetencije kojima će zadobiti povjerenje pjevača i prepustiti se njegovom vođenju.

Izobrazba budućeg dirigenta u pravilu počinje u kasnijim godinama, kada osoba već vlada teorijskim disciplinama (harmonija, polifonija, poznavanje glazbenih oblika, poznavanje instrumenata itd.), posjeduje pouzdan glazbeni sluh i uspješno vlada sviranjem klavira (Lhotka, 1968). Romanić (1987) smatra kako suvremeni dirigenti imaju manju odgovornost od prijašnjih dirigenta s obzirom na već iznesene i više puta preslušane zbornske skladbe. Napretkom tehnologije i medija, današnji dirigenti imaju veliku mogućnost pronalaska i preslušavanja raznih skladbi i partitura te dijeljenja istog s drugima. Ipak, zbog čestog ponavljanja istih skladbi među zborovima, suvremenim se dirigentima nameće sve veća odgovornost konstantnog napretka i dovođenja djela do savršenstva, težeći za boljim i savršenijim izvedbama od one postojeće, stavlajući tako novu vrstu izazova pred suvremene zbornske dirigente.

2.3. PJEVAČKI ZBOR

Zborsko pjevanje jedno je od najstarijih oblika skupnog muziciranja među ljudima i prisutno je u mnogim zemljama i kulturama diljem svijeta. „Zborsko je pjevanje svojevrsan fenomen globalnih razmjera koji postoji u gotovo svim civiliziranim svjetskim kulturama“ (Škojo, 2021, 614). Pjevanje u zboru i skupno muziciranje uopće, od davnina na poseban način povezuje ljude. Istraživanja pokazuju da već od malena, znatan broj djece pokazuje interes za pjevanjem pa ne čudi činjenica da je upravo zborsko pjevanje jedna od najzastupljenijih glazbenih aktivnosti u redovnoj školi. Pjevački zbor na kvalitetan način odgovara na potrebe pojedinca za skupnim muziciranjem te omogućuje pojedincu da istraži glazbene potencijale u okruženju koje uključuje raznolike glazbene sadržaje (Radočaj-Jerković, Škojo i Milinović, 2018). Danas je za uspješan ansambl pored stručnog i kompetentnog dirigenta, potreban i dovoljan broj dobrih, sofisticiranih i zainteresiranih pjevača, kako smatra Jerković (2001). Zborovi mogu pjevati jednoglasno ili višeglasno te uz instrumentalnu pratnju ili *a capella*. Za Škojo (2021) „zborsko je pjevanje kulturna i umjetnička aktivnost u kojoj se okupljaju osobe koje pokazuju interes za pjevanje i glazbu radi glazbenoga, intelektualnoga i osobnoga razvoja i rasta“ (Škojo, 2021, 614). Radočaj-Jerković (2018) pjevački zbor definira kao „glazbeni ansambl koji okuplja određeni broj pjevača, a koji, predvođen dirigentom te ostalim potencijalnim suradnicima, stremi realizaciji zajedničkih ciljeva manifestiranih u obliku težnje za ostvarivanjem što uspješnije zajedničke glazbene izvedbe“ (Pocrnić, 2023 prema Radočaj-Jerković, 2018, 405).

Zborovi mogu varirati ovisno o veličini i broju članova. Tako zbarske ansamble možemo podijeliti na komorne ansamble, manje ili veće od 12 do 16 ili od 16 do 24 članova, zborove s ograničenim brojem članova (do 40) te zborove uobičajenih razmjera (oko 60 članova) koje još nazivamo i koncertni zborovi. Postoje još i tzv. veliki zborovi s više od 80 članova. Skupine pjevača koje imaju manje članova od navedenog nazivaju se kvarteti, kvinteti, seksteti, okteti ili samo vokalni sastav. Skupina pjevača unutar zbora naziva se *sol*i (Jerković, 2001). Uz navedenu podjelu, pjevački se zborovi dijele prema namjeni npr. amaterski, profesionalni, crkveni, školski, operni itd. i prema sastavu: dječji, muški, ženski i mješoviti pjevački zbor (Pocrnić, 2023). Kod postave zbora dirigent treba paziti o tome da zbor izgleda lijepo i uredno. Pjevači se u svakoj poziciji

moraju međusobno čuti, a svaki član zbora mora dobro vidjeti dirigenta, kao i dirigent pjevače (Jerković, 2001).

2.4. GLAZBENO - TEHNIČKE KOMPETENCIJE ZBORSKOG DIRIGENTA

Uloga dirigenta daleko nadilazi jednostavnu manualnu kretnju već uključuje dublje razumijevanje i shvaćanje glazbe koja se izvodi. Posjedovanje glazbeno-tehničkih kompetencija temelje je za uspješno vođenje svakog ansambla. Stoga se od zbornskog dirigenta prije svega očekuje uspješno vladanje:

- dirigiranjem; posjedovanje manualne tehnike, vještina slušanja ansambla s razumijevanjem i kreativnost u interpretaciji;
- pjevanjem, odnosno vokalnom tehnikom;
- sviranjem, najčešće klavira, na nivou gdje može korepetirati ansambl i samostalno odsvirati određenu partituru;
- poznavanje glazbe; poznavanje glazbene literature i pravila interpretacije različitih glazbenih stilova (Radočaj-Jerković, 2017 prema Pocrnić, 2023).

Prema Muzičkoj enciklopediji³ dirigentski se rad sastoji od tri faze: 1. prethodna individualna priprema; 2. rad s ansamblom i 3. sama izvedba. Svaka od ovih faza ima specifičnu i značajnu ulogu u procesu rada s ansamblom. Prva faza obuhvaća detaljno upoznavanje sa životom i stvaralaštvom skladatelja, kao i analizu glazbenog djela. To znači da je potrebno analizirati sve ono što je dirigentu potrebno da jasno prenese svoju interpretaciju ansamblu. Druga faza uključuje rad s ansamblom tj. organiziranje proba s pjevačima. U ovoj fazi dirigent se posvećuje uvježbavanju svake dionice i u konačnici ujednačavanju glasova. Dirigent prenosi interpretaciju djela na zbor stvarajući jednu cjelinu. Posljednja faza jest sama izvedba. Tu se slušateljima prenosi glazbena izvedba i očituje se sav trud i rad koji je unesen u pripremu repertoara. Sve faze rada s

³ Preuzeto s: <https://www.scribd.com/doc/228939090/Muzicka-enciklopedija-1> datum preuzimanja: 25.7.2024

ansamblom zahtijevaju od dirigenta visoku razinu koncentracije, posvećenosti i ali i povezanosti s ansamblom i publikom.

2.5. MANUALNA TEHNIKA

Prema Jerkoviću (1999) taktiranje je manualna tehnika koja daje upute za konkretnu glazbenu situaciju, glazbene elemente, ali i izrađen osjećaj za neprestanu usklađenost tih pokreta tijekom cijele izvedbe. Autor navodi kako je taktiranje temelj dirigiranja i sporazumijevanja dirigenta s ansamblom. Cilj je taktiranja „postaviti i akumulirati osnovicu znanja, stvoriti okvir određenih pokreta, postići osnovnu i dovoljnu dirigentovu izvježbanost tako da se može uspješno voditi vokalne i instrumentalne ansamble“ (Jerković, 1999, 14). Prvenstveno se taktiranjem teži održavati urednost u mjeri i tempu jer bez te osnove sve drugo postaje neuredno i pogrešno. Taktiranje bi u sebi trebalo sadržavati pripremu prema nečemu ili nekome što/koji će sljedeće logično nastupiti. Stoga je potrebno da je dirigent vrlo precizan i jasan u svojim pokretima i namjerama, bez nekontroliranih i nejasnih pokreta koji za rezultat imaju samo zbunjenost pjevača. Sve što partitura sadržava (stilski i glazbeno) potrebno je pokazati kroz manualnu tehniku. Tek kasnije, kada je ona utemeljena, dodaju se ostali pokreti koji naginju ka interpretaciji skladbe (Jerković, 1999). Romanić (1987) navodi kako prije izlaska pred zbor, manualna tehnika mora biti automatizirana. Nesigurnost dirigentske tehnike dovodi do skretanja pažnje sa zvuka zbora i posvećenost isključivo manualnoj tehnici. „Dirigent mora imati partituru u glavi, a ne glavu u partituri“ (Lhotka, 1968, 11). Prije izlaska pred zbor, manualna tehnika mora biti dobro usavršena kako bi dirigent mogao biti što više usmjeren samoj interpretaciji skladbe, a to se postiže isključivo redovitim i kontinuiranim vježbanjem i ponavljanjem. Dirigent bi svoje taktiranje trebao prilagoditi različitim vrstama i stilovima glazbe, koji se nerijetko izvode jedni za drugim (Jerković, 1999) Uspješan će se dirigent znati prebaciti iz jedne skladbe u drugu, umom i tijelom. U taktiranju možemo razlikovati:

- aktivne pokrete – oni koji se odnose na ton tj. zvučnost te na pauze neposredno uz zvučnost, a izvode se svi bez izostavljanja

- pasivne pokrete – duže stanke, taktovi s dužim notnim trajanjima, taktovi kod kojih se melodija više puta ponavlja itd. (Jerković, 1999).

Prva kretnja u dirigiranju naziva se tzv. pripremna kretnja. Njome se određuje tempo, dinamika i karakter skladbe te se iz nje mora vidjeti ono što slijedi dalje. Često se kod dirigenata javlja jednoličnost pokreta. Ono se može izbjeći promjenom izraza lica, naglašavanjem dijelove teksta, vođenjem zbora samo jednom rukom itd. (Jerković, 1999).

Dirigentska gesta vrlo je snažno komunikacijsko sredstvo u dirigiranju. Kod komunikacije i rada sa zbarskim ansamblom, pjevači će brže i lakše razumjeti poruku ako dirigent nešto pokaže gestom, nego ako objašnjava riječima, tj. verbalno (Hylton, 1995 prema Radočaj-Jerković, 2018). Izrazom lica dirigenta najbrže se prenose informacije i emocije. Njime se ohrabruju pjevači putem osmijeha, ali i daje upozorenje za neke promjene unutar partiture. Kontakt očima također je vrlo bitan i uvijek mora biti prisutan jer u suprotnom dirigent pokazuje sram, nesigurnost i zbunjenost (Stanton, 1971 prema Radočaj-Jerković, 2018).

2.6. POZNAVANJE PARTITURE

Unutar partiture nalazi se sve ono nužno za izvedbu i iz njene analize proizlazi sve ostalo. Početna točka u radu s ansamblom jest detaljno analiziranje partiture, a to znači: odrediti stilske značajke skladbe, analizirati formu, sadržaj, kadenciranje, tempo, agogiku, dinamiku, modulacije, artikulaciju, mjere – ukratko, sve ono što se unutar partiture nalazi, a potrebno je za uspješnu interpretaciju skladbe. Kroz proučavanje partiture, dirigent stvara zvučnu sliku u glavi i zamišlja kako bi konačna izvedba trebala zvučati (Jerković, 2001). Osim glazbenih elemenata u partituri, potrebno je obratiti pozornost i na samog skladatelja. Svaki skladatelj ima određeni stil skladanja koji pripada određenom razdoblju. Taj stil može uvelike pomoći oko same interpretacije i lakšem shvaćanju djela. Nemaju sve partiture istu količinu informacija i razinu složenosti. „Složenost partiture krije se u broju dionica, razvijenosti dionica, u slogu, u intonaciji, u opsegu, u ritmu, u harmoniji, u adekvatnoj artikulaciji, u dahu, u tempu i slično“ (Jerković, 2001, 14). Kao i kod drugih vještina, dirigiranje se razvija radom i vježbanje. Kontinuiranim radom i razvijanjem znanja, dirigent će lakše proučavati partiture i s lakoćom stvoriti njihovu interpretaciju u glavi. Dirigentsko

držanje u odnosu prema partituri zahtjeva što je manje moguće gledanja u notni zapis. Tu je važno memoriranje notnog zapisa. To ne znači da dirigent mora znati svaki takt napamet, ali iziskuje memoriranje svih značajnih situacija poput upada i nastupa dionica, promjene tempa, metra, promjena dinamike, završetaka i slično. Dirigiranje napamet daje veću mogućnost suradnje s pjevačima te svaki član ansambla ima osjećaj neposrednog osobnog kontakta s dirigentom (Jerković, 2001).

Učenje notnog teksta primarno je kod učenja nove partiture. Potrebno ga je što prije usvojiti kako bi se dalje moglo posvetiti samoj interpretaciji. Prilikom uvježbavanja novog djela, potrebno je imati onoliko proba koliko je potrebno da svaki pjevač zbora upozna čitavo djelo, a ne samo vlastitu dionicu. Na dirigentu je velika odgovornost dobro utvrditi cijelu skladbu kako pjevači ne bi naučili pogrešno pjevati, ali i znati detektirati pogrešku kod pjevača i ispraviti ju na vrijeme. Rijetko, ali ponekad je moguće pronaći greške unutar partiture. Dobar dirigent znat će prepoznati grešku i na vrijeme ju raščistiti te o tome obavijestiti i pjevače (Jerković, 2001).

Prema Jerkoviću (2001) partiture možemo podijeliti prema: izvođačima, broju glasova i vrsti sudionika. Prema izvođačima to su one za dječji, ženski, muški ili mješoviti zbor, dok se prema broju glasova partiture dijele na:

- Jednoglasne partiture
- Višeglasne partiture – dvoglasne, troglasne, četveroglasne, peteroglasne, šesteroglasne i više glasova; može se dijeliti i na više ženskih glasova (SAT, S1 S2ATB) ili više muških (SAT1 T2 BB)

Prema vrsti sudionika uz zbarski ansambl partiture mogu biti: zbor sa solistom, zbor s orkestrom, zbor s jednim instrumentom u pratnji (najčešće je to klavir ili orgulje) te zbor s više solista i pratnjom (Jerković, 2001, 63).

2.7. MENADŽERSKE VJEŠTINE ZBORSKOG DIRIGENTA

Budući da su dirigenti lideri i vođe zbarskih ansambala, poznavanje i razumijevanje osnovnih načela vođenja vrlo je važan aspekt za zbarske dirigente. Milinović (2021) ističe važnost

vodstva kao menadžerske funkcije u kontekstu vođenja zbornih ansambala naglašavajući njegovu ulogu u postizanju organizacijskih ciljeva, ali i na cjelokupnu uspješnost organizacije (Milinović, 2021 prema Pocrnić, 2023). Jansson, Elstad i Døving (2021) smatraju da dirigenta mora posjedovati funkcije umjetnika, „zanatlije“ (majstora), mentora i menadžera. Dirigent kao umjetnik iz partiture stvara glazbu i prenosi ju drugima. Kao „zanatlija“ ili „majstor“, oblikuje zvuk prema ideji, oblikujući i ujednačujući boju zvuka te ispravlja pogreške. Nadalje, dirigent kao mentor usmjerava i potiče svoje pjevače ka cilju, a njegova uloga kao menadžer očituje se kroz procese organizacije i pripreme pjevačkog zbora. Isto smatraju i Fucci Amato i Amato Neto (2008) koji navode da zbornsko dirigiranje osim manualne tehnike, zahtjeva i vještine u području glazbeno-tehničkih znanja, vještine upravljanja ljudima (menadžerske vještine) ali i posjedovanje vještina iz područja psihologije i pedagogije (Fucci Amato i Amato Neto, 2008 prema Pocrnić, 2023). Svaki se dirigent u radu s ansamblom nesvjesno susreće s menadžerskim vještinama, a to su aktivnosti poput planiranja i organiziranja proba, selekcija pjevača, provođenje audicija, organizacija nastupa ili jednostavno motiviranje i bodrenje pjevača. Sve od navedenog su funkcije koje se mogu usporediti s osnovnim funkcijama menadžmenta, a potrebne su svakom uspješnom voditelju ansambla (Buble, 2006 prema Radočaj-Jerković, 2018).

Samosvijest je vrlo bitna komponenta obrazovanog vođe. To je sposobnost je da dirigent jasno procijeni vlastite snage, slabosti, potrebe, sklonosti, emocije, želje, kao i njihov učinak na druge. Samoprocjena vlastitih sposobnosti pruža dirigentu mogućnost za daljnji rast te bi trebala rezultirati postavljanjem ciljeva koji će poboljšati ona područja za koja se utvrdi da trebaju doradu. Dobar vođa redovito procjenjuje svoje vještine, planove i radnje s obzirom na trenutni cilj (Emmons i Chase, 2006).

2.8. ODABIR REPERTOARA

Odabir zbornskog repertoara vrlo je važna stavka koja određuje daljnji tijek rada s ansamblom. Zbornski se ansambli kroz rad susreću s različitim glazbenim žanrovima i stilovima te bi repertoar pjevačkog zbora trebao biti bogat i raznolik. On se određuje ovisno o nadolazećoj prigodi; koncertu, nastupu, ali i ovisno o sastavu publike, natjecanju, festivalu, nekom susretu itd.

Ipak, nije svaki repertoar pogodan za svaki ansambl pa postoje određeni kriteriji prema kojima bi se dirigent trebao voditi prilikom odabira repertoara kako navodi Jerković (2001):

- Repertoar mora biti uvjetovan pjevačima i dirigentima - trenutačnim glazbenih afinitetima i mogućnostima pjevača i dirigenata;
- Repertoar mora biti dobro prostudiran i zanimljiv kako dirigentu tako i pjevačima;
- Svaka skladba repertoara mora biti kvalitetna i vrijedna pjevanja

Kod kratkih skladbi u trajanju do jedne minute važno je da slušatelji osjete efekt poruke skladbe. Publika takve skladbe treba doživjeti kao vic ili šalu. Stoga takve skladbe moraju imati mogućnost kontrasta, jasne artikulacije i jasnog tempa (sporog ili brzog). Tekst skladbe mora biti zanimljiv, a sama izvedba efektna i briljantno izvedena. Svakako je poželjno kod odabira repertoara kombinirati skladbe dužeg i kraćeg trajanja, kao i skladbe koje su lakše i kompleksnije za slušanje (Jerković, 2001). Najbolji je onaj repertoar omogućuje zboru da postigne svoje maksimalne mogućnosti, a pri tome da obje strane uživaju u zajedničkom muziciranju. Uz navedeno, poželjno je da dirigent posjeduje solidnu razinu poznavanja i vladanja stranim jezicima zbog susretanja s raznolikim repertoarom s raznih područja i kultura.

O kriterijima za provjeru primjerenosti određenih skladbi piše i Radočaj-Jerković (2017). Autorica u svom radu navodi kako dobar izbor pjesama ima višestruki utjecaj na razvoj pjevačkih sposobnosti te navodi sljedeće kriterije prema kojima bi se trebalo birati adekvatne skladbe:

- Estetska vrijednost pjesme,
- Primjerenost tekstualnog sadržaja pjesme dobi pjevača,
- Primjerenost opsega pjesme mogućnostima pjevača
- Melodijska i ritamska zanimljivost pjesme
- Logična melodioznost pjesme
- Logičan spoj melodije i teksta pjesme
- Tematska zanimljivost pjesme
- Didaktička primijenjenost pjesme (Radočaj-Jerković, 2017, 103).

2.9. MOTIVACIJA PJEVAČA

Fucci Amato i Amato neto (2008) smatraju kako je motiviranje pjevača jedna od najvažnijih sposobnosti koje bi dirigent trebao posjedovati. Različiti su zborovi motivirani različitim čimbenicima. Nekim je pjevačima pjevanje u zboru aktivnost koja zahtjeva više obveza i profesionalizam, dok se neki pjevači uključuju u pjevački radi ispune slodobnog vremena, druženja i drugih osobnih razloga. Prema Fucci Amato i Amato Neto (2008) motivacija je psihološko stanje u kojem pojedinac ima tendenciju za postignuće ciljeva, bilo to u poslovnom ili bilo kojem aspektu života. Ona nije urođena, već ju pojedinac stječe kontinuitetom. Za motivaciju su potrebni sljedeći čimbenici: ispunjenje želja pojedinca, izvršenje određenih ciljeva i ispunjavanje očekivanja neke osobe (Amato Neto, 2005 prema Fucci Amato i Amato Neto, 2008). Ovi se čimbenici mogu povezati i sa zbarskim pjevanjem pa s ciljem da se ostvare određeni ciljevi pjevačkog zbora, pjevači moraju biti motivirani za rad. Za to je zaslužan dirigent čija je uloga napraviti motivirajuću atmosferu na probama kako bi one pjevačima bile privlačne i atraktivne, s ciljem redovitog pohađanja proba. Da bi to bilo uspješno, dirigent bi trebao imati osobine poput strpljenja, ustrajnosti, preciznosti, smisla za humor i, prije svega, ljubav prema glazbi kako bi pjevači bili dodatno motivirani pohađati probe. Temelj motivacije pjevačkog ansambla jest stjecanje uzajamnog povjerenja pjevača. Kada pjevači osjete da njihov rad ima svrhu i kada osjete važnost svog vlastitog doprinosa grupi, postaju dodatno motivirani slijediti svog dirigenta i težiti nekim većim i boljim uspjesima. (Radočaj-Jerković, 2017 prema Pocrnić, 2023).

2.10. VOKALNA TEHNIKA

Od suvremenog se dirigenta očekuje uspješno vladanje vokalnom tehnikom koja je neophodna za ispravno pjevanje te omogućuje pjevačima kontrolu nad svoji glasom. Vokalni je aparat složena struktura i sastavni dio čovjeka, čije su dvije najznačajnije funkcije: govor i pjevanje. Pravila vokalna tehnika može se koristiti jedino ako priprema dobra te su u izvedbu uključene i emocije (B. i D. Cvejić, 2009, prema Đurčević, 2021). „Vokalna tehnika ili impostirani glas obuhvaća: tehniku disanja, ispravno atakiranje tona, proširivanje opsega glasa, izjednačenje boje glasa, uočavanje timbra svakog samoglasnika, pronalaženje mjesta u rezonantnom prostoru

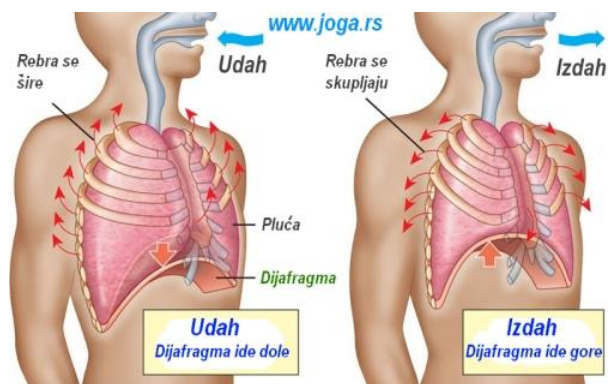
svakom tonu i mogućnost prelaska iz jedne dinamičke situacije u drugu bez lomova“ (Jerković, 2001, 119). Poznavanje vokalne tehnike nužno je i neophodno za uspješnu interpretaciju vokalno-umjetničkog djela (Buterin, 2021). Lhotka-Kalinski (1975) prema Đurčević (2021) organe koji su uključeni u funkciju pjevanja dijeli prema sljedećoj podijeli:

- respiratorne organe (prsni koš, prsna šupljina u kojoj su smještena pluća, gornji dišni putevi (nosna šupljina, usna šupljina i ždrijelo) i donji dišni putevi (grkljan, dušnik i dušnice)) – ovi organi proizvode i reguliraju zrak
- organi za fonaciju (grkljan s glasnicama) – ovi organi sudjeluju u proizvodnji i emisiji tona
- rezonantni organi (ždrijelo, usna i nosna šupljina) – ovi organi oblikuju i rasprostranjuju ton.

Općenito govoreći, pjevački instrument zamišljamo kao jedinstvenu vokalnu cijev od dijafragme, donjih trbušnih mišića, pa sve do vrha glave. Impostacija glasa zahtijeva razmišljanje i radnje koje s vremenom postaju automatizirane (Jerković, 2001). Da bi pjevači mogli uspješno vladati pjevačkim instrumentom, potrebno je najprije da je sam dirigent upoznat s načinom nastanka tona i organima koji sudjeluju u tom procesu. Tek tada, dirigent znanje o vokalnoj tehnici može prenositi svojim pjevačima. Ključnu ulogu u pjevanju ima pravilno pjevačko disanje. Cvejić (1980) prema Buterin (2021) navodi kako je usklađena i svjesna tehnika disanja temelj pravilnog pjevanja. U pjevanju postoje četiri vrste disanja: visoko ili klavikularno disanje, rebreno ili kostalno disanje, trbušno ili abdominalno disanje te kostoabdominalno disanje kao jedina ispravna vrsta pjevačkog disanja. Kostoabdominalno disanje uključuje cjelokupan respiratorni aparat te pjevačima omogućava potpuno punjenje pluća zrakom, dok se teret rada mišića raspoređuje podjednako na sve mišićne grupe. Važno je pjevače upoznati s dijafragmom – jednim od najvažnijih udisajnih mišića, koji aktivno sudjeluje pri pjevanju, pa se stoga i naziva pjevački mišić (Buterin, 2021). Dijafragma se vježbanjem priprema za pravilno uzdisanje zraka, zadržavanje udahnutog zraka te kontrolirano izdisanje zraka. Ona upravlja pritiskom zraka iz pluća, što utječe na pravilan rad glasnica i time osigurava čistu intonaciju (Lhotka-Kalinski, 1975 prema Buterin, 2021). Kod pjevačkog disanja, važnost se pridodaje potrošnji zraka više nego količini udahnutog zraka. Dirigenti su dužni upoznati svoje pjevače s ispravnim pjevačkim disanjem. To znači da

dirigenti trebaju pripaziti da pjevači ne dižu ramena prilikom udaha te pripaziti da nigdje u tijelu nema zgrčenosti već da je tijelo sasvim opušteno (Uglik, 2023).

Slika 1. Prikaz položaja dijafragme pri udisanju i izdisanju

Izvor: <https://www.znanje.org/i/i2012/12iv01/12IV0106/10.htm>

Osim pravilnog disanja, dirigenti moraju pjevače naučiti pravilnom pjevačkom sjedenju i stajanju kao početka točka rada s ansamblom. „Pravilo pjevačko sjedenje podrazumijeva: sjedenje na rubu stolice s osloncem u donjem dijelu bedara i težištem tijela prema naprijed, oba stopala položena na pod u paralelnom odnosu jedno prema drugom, uspravnu kralježnicu, ramena otvorena i izvijenja prema natrag, vrat i glava uspravni i brada spuštена prema prsima. Pravilo pjevačko stajanje uključuje: stabilno, ali ugodno stajanje s podjednakom raspodjelom težine na obje noge, opuštena, djelomično savijena koljena, uspravnu kralježnicu, položaj ramena, vrata glave i brade podjednako oblikovani kao i kod sjedećeg stava, ruke opuštenе u laktovima i položene sa strane“ (Radočaj-Jerković, 2017, 50). Osim pjevačkog disanja, za uspješno pjevanje ključna je i artikulacija. Artikulacija uključuje rad glasovnih organa pri formiranju samoglasnika i suglasnika, kao i njihovo povezivanje u slogove i riječi (Buterin, 2021). U radu sa zborom, rad na dikciji te pravilnom i jasnom izgovoru ima možda i veću važnost negoli rad na osnovnim principima vokalne tehnike. Potrebno je dobro pripaziti na oslobađanje tenzija u području čeljusti, usana i jezika koje se mogu riješiti određenim vježbama artikulacije (Radočaj-Jerković, 2017). Dobar će dirigent doživotno vježbati, održavati i poboljšavati svoju dosegnutu vokalnu tehniku te bodriti svoje pjevače na isto. U radu s ansamblom potrebno je prije svega imati puno strpljenja za svoje pjevače te pronaći načine kako pjevačima približiti što je više moguće zvuk tona (Jerković, 2001).

3. EMPIRIJSKI DIO

3.1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1.1. CILJ I PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja važnosti kompetencija koje dirigent treba posjedovati iz perspektive dirigenata i pjevača te utvrditi moguće statistički značajne razlike u stavovima dirigenata i pjevača s obzirom na neke sociodemografske varijable. Uspoređeni su rezultati pjevača zbora i voditelja zbornih ansambala. U skladu s utvrđenim ciljem izdvojeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. ispitati važnost posjedovanja određenih kompetencija zbornog dirigenta s obzirom na perspektive pjevača i dirigenata,
2. utvrditi postoji li razlika u stavovima pjevača i dirigenata o važnosti posjedovanja određenih kompetencija
3. utvrditi postoji li razlika u stavovima pjevača i dirigenata s obzirom na spol,
4. utvrditi postoji li razlika u stavovima pjevača i dirigenata s obzirom na dob,
5. utvrditi postoji li razlika u stavovima pjevača i dirigenata s obzirom na stručnu spremu,
6. utvrditi postoji li razlika u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža,
7. utvrditi postoji li razlika u stavovima dirigenata s obzirom na duljinu vođenja pjevačkog ansambla.

3.1.2. METODA ISTRAŽIVANJA I SUDIONICI

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2024. godine na uzorku od 41 dirigenta (M = 8, Ž = 33) te 86 pjevača (M = 14, Ž = 72). U istraživanje su uključeni pjevači i dirigenti amaterskih pjevačkih zborova iz svih hrvatskih županija. Iako se istraživanje odnosi na zbornike dirigente, važno je napomenuti kako je riječ je o osobama različitog glazbenog profila, što uvelike utječe na dobivene rezultate.

Dirigenti koji su sudjelovali u istraživanju starosti su od 20 do 58 godina. Najveći broj sudionika je u dobnoj skupini od 20 do 30 godina (51,2%), dok je u ostalim dobnim skupinama sudjelovao otprilike podjednak broj sudionika. Najviše sudionika (70,7%) ima visoku stručnu spremu tj. završeni fakultet ili drugo. Kod vrste pjevačkog ansambla koji dirigenti vode, neki od ispitanika vode više od jednog ansambla pa tako 53,7% dirigenata vodi amaterski pjevački zbor, 29,3% dječji zbor, 22% školski zbor i 12,2% crkveni zbor. S ciljem utvrđivanja mogućih razlika u stavovima dirigenata s obzirom na duljinu vođenja pjevačkog ansambla, dirigenti su podijeljeni u pet skupina: dirigenti s manje od 5 godina iskustva, dirigenti s 5-10 godina iskustva, dirigenti s 11-20 godina iskustva, dirigenti s 21-30 godina iskustva te dirigenti s 31-40 godine iskustva.

Tablica 1. *Opis uzorka za dirigente*

Obilježje	Kategorije	f	%
Spol	Muški	8	19,5%
	Ženski	33	80,5%
Dob	20-30	21	51,2%
	31-40	8	19,5%
	41-50	5	12,2%
	Više od 50	7	17,1%
Stručna sprema	SSS	7	17,1%
	VŠS	5	12,2%
	VSS i drugo	29	70,7%
Vrsta ansambla	Amaterski	22	53,7%
	Dječji	12	29,3%
	Školski	9	22%
	Crkveni	5	12,2%
Godine vođenja zbora	Manje od 5 godina	12	29,3%

	5-10	11	26,8%
	11-20	8	19,5%
	21-30	8	19,5%
	31-40	2	4,9%

Pjevači koji su sudjelovali u istraživanju starosti su od 11 do 73 godine. Najveći broj sudionika je u dobnoj skupini do 20 godina (38,4%), dok je najmanji broj sudionika u dobnim skupinama od 41 do 50 godina (3,5%) i od 70 i više godina (2,3%). Najveći broj sudionika ima završenu osnovnu školu ili srednju stručnu spremu, dok je sudionika s višom stručnom spremom i visokom stručnom spremom otprilike podjednako. Iz tablice 2, vidljivo je da je najviše sudionika pjevača trenutno učenik/ca ili zaposlenik. Više od polovice pjevača pjeva u amaterskom pjevačkom zboru (66,3%), dok 24,4% njih pjeva u dječjem zboru, 5,8% u školskom zboru i 3,5% u akademskom pjevačkom zboru. S ciljem utvrđivanja mogućih razlika u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža, pjevači su podijeljeni u šest skupina: manje od 5 godina pjevačkog staža, 5-10 godina pjevačkog staža, 11-20 godina pjevačkog staža, 21-30 godina pjevačkog staža, 31-40 godina pjevačkog staža i više od 40 godina pjevačkog staža.

Tablica 2. Opis uzorka za pjevače

Obilježje	Kategorije	f	%
Spol	Muški	14	16,3%
	Ženski	72	83,7%
Dob	Manje od 20	33	38,4%
	20-30	19	22,1%
	31-40	7	8,1%
	41-50	3	3,5%
	51-60	12	14%
	61-70	10	11,6%

	Više od 70	2	2,3%
Stručna sprema	Osnovna škola	25	29,1%
	SSS	25	29,1%
	VŠS	17	19,8%
	VSS i drugo	19	22,1%
Trenutačni status	Učenik/ca	30	34,9%
	Student/ica	13	15,1%
	Zaposlenik/ca	32	37,2%
	Nezaposlen	1	1,2%
	Umirovljenik/ca	10	11,6%
Vrsta ansambla	Amaterski	57	66,3%
	Dječji	21	24,4%
	Školski	5	5,8%
	Akademski	3	3,5%
Pjevački staž	Manje od 5 godina	22	25,6%
	5-10	33	38,4%
	11-20	17	19,8%
	21-30	10	11,6%
	31-40	2	2,3%
	Više od 40 godina	2	2,3%

3.1.3. INSTRUMENTI I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Za svrhu istraživanja oblikovana su dva anonimna anketna upitnika od tri dijela. Prvi dio anketnih upitnika odnosi se na sociodemografska obilježja ispitanika (spol, dob, stručna sprema,

trenutačni status pjevača, vrsta ansambla koje dirigenti vode/u kojem pjevači pjevaju i duljina vođenja ansambla/pjevačkog staža). Drugi je dio oba upitnika identičan i odnosi se na procjene važnosti dirigentskih kompetencija. Pitanja su oblikovana u formi Likertove skale s pet stupnjeva slaganja (1 - uopće mi nije važno, 5 - iznimno mi je važno) gdje su ispitanici na skali odgovora procijenili stupanj važnosti određenih dirigentskih kompetencija. U trećem se dijelu upitnika nalaze tvrdnje za koje su pjevači i dirigenti ponovno putem Likertove skale trebali odrediti razinu slaganja od 1 do 5 (1 - uopće se ne slažem, 5 - u potpunosti se slažem). Uz to, posljednji se dio anketnih upitnika odnosi na samoprocjenu vlastitih kompetencija za dirigente, odnosno procjenu kompetencija svog dirigenta za pjevače. Sudionici su na ljestvici od 1 do 10 procijenili koliko su zadovoljni kompetencijama dirigenta/vlastitim kompetencijama. Dirigenti su u trećem dijelu anketnog upitnika imali i dva pitanja zatvorenog tipa gdje se željelo doznati jesu li zadovoljni svojim trenutnim kompetencijama te smatraju li da ih je obrazovanje (na fakultetu i izvan njega) dovoljno pripremio za budući rad s zbarskim ansamblima. Ukupni rezultati za pojedine kompetencije oblikovani su kao aritmetičke sredine vrijednosti za svaku kategoriju, pri čemu veći rezultat predstavlja veći stupanj sviđanja, kao i veći stupanj procjene važnosti određenih kompetencija. Za provjeru izdvojenih problema istraživanja korišteni su neparametrijski Mann-Whitneyev U-test i Kruskal-Wallis H-test. Rezultati su analizirani korištenjem metode deskriptivne statistike te su podaci obrađeni statističkim programom IBM SPSS Statistics 25.

Za potrebe kreiranja anketnih upitnika korištene su varijable iz istraživanja autora Jansson, Elstad i Døving (2021) koji su u svojem istraživanju uključili dirigente diljem Norveške s ciljem utvrđivanja kako dirigenti procjenjuju različite kompetencije i vještine te kako percipiraju vlastitu stručnost kroz razne zahtjeve u svom profesionalnom radu. Anketni upitnik i predložak istraživanja preuzeti su i prevedeni na hrvatski jezik.

3.2. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA

U tablicama 3 i 4 prikazani su rezultati deskriptivne analize stavova dirigenata i pjevača o različitim dirigentskim kompetencijama. Sudionici obje ankete uglavnom smatraju važnim sve elemente unutar tablice. Dirigenti su najveću ocjenu dali *razumijevanju partiture*, gdje su svi

dirigenti označili najviši stupanj slaganja (u potpunosti se slažem), što ukazuje na apsolutnu važnost ove kompetencije među dirigentima. Osim toga, visoko su ocijenili i elemente *kontroliranje, ljubav prema glazbi, uočavanje i detektiranje grešaka te predanost*. Kompetencije *raspored i organizacija glasova* (M=4,32; SD=0,93) i *razumijevanje jezika* (M=4,39; SD=0,86) unatoč visokim prosječnim ocjenama imaju i relativno višu standardnu devijaciju što ukazuje na veću raznolikost u mišljenjima dirigenta o važnosti ove kompetencije. Dirigenti su najniže ocijenili elemente *raspored i organizacija glasova* (M=4,32) te *iskrenost* (M=4,44), ali s i dalje visokom prosječnim ocjenama.

Tablica 3. *Stavovi dirigenta o dirigentskim kompetencijama*

Kompetencije	M	SD
Poznavanje glazbenog repertoara	4,63	0,49
Razumijevanje partiture	5,00	0
Uočavanje i detektiranje grešaka	4,85	0,36
Gestikulacija	4,71	0,56
Vokalna tehnika	4,61	0,77
Razumijevanje jezika	4,39	0,86
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	4,73	0,55
Posjedovanje menadžerskih vještina	4,68	0,65
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	4,68	0,69
Mentorstvo	4,78	0,47
Kontroliranje	4,90	0,30
Raspored i organizacija glasova	4,32	0,93
Prisutnost	4,83	0,44
Iskrenost	4,44	0,74
Predanost	4,88	0,33
Estetika zvuka	4,83	0,44

Autoritet	4,66	0,53
Ljubav prema glazbi	4,90	0,44

S druge strane, pjevači su najveću ocjenu dali elementima *ljubav prema glazbi, kontroliranje, prisutnost i iskrenost* što nam ukazuje da su pjevačima vrlo bitne emocionalne i osobne kompetencije kod dirigenata. Najmanju su ocjenu pjevači dali kompetencijama *poznavanje glazbenog repertoara* (M=3,92) i *gestikulacija* (M=4,17) s i dalje relativno visokim središnjim ocjenama pa možemo zaključiti kako pjevači ove kompetencije smatraju važnima, no ne i ključnima u radu s ansamblom. Kompetencije *poznavanje glazbenog repertoara* (M=3,92; SD=1,04) i *razumijevanje partiture* (M=4,31; SD=1,04) imaju veću standardnu devijaciju od ostalih kompetencija što nam ukazuje na raznolikost u stavovima pjevača o važnosti tih kompetencija.

Tablica 4. Stavovi pjevača o dirigentskim kompetencijama

Kompetencije	M	SD
Poznavanje glazbenog repertoara	3,92	1,04
Razumijevanje partiture	4,31	1,04
Uočavanje i detektiranje grešaka	4,36	0,91
Gestikulacija	4,17	0,91
Vokalna tehnika	4,5	0,75
Razumijevanje jezika	4,28	0,82
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	4,56	0,68
Posjedovanje menadžerskih vještina	4,56	0,66
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	4,58	0,60
Mentorstvo	4,64	0,57
Kontroliranje	4,76	0,46

Raspored i organizacija glasova	4,40	0,80
Prisutnost	4,73	0,50
Iskrenost	4,72	0,55
Predanost	4,66	0,61
Estetika zvuka	4,58	0,64
Autoritet	4,44	0,76
Ljubav prema glazbi	4,78	0,60

S ciljem utvrđivanja razlika u stavovima pjevača i dirigenta o važnosti dirigentskih kompetencija, možemo zaključiti da obje strane smatraju da je *ljubav prema glazbi* vrlo važan element u radu sa zbarskim ansamblom. Dirigenti u puno većoj mjeri smatraju važnim *razumijevanje partiture*, za razliku od pjevača koji su tu kompetenciju ocijenili najnižom ocjenom. Sveukupno gledajući, možemo reći kako dirigenti u maloj mjeri ipak veću važnost pridaju poznavanju i razumijevanju zbarskog repertoara tj. tehničkih aspektima dirigiranja, dok su pjevači skloniji emocionalnim i osobnim kvalitetama dirigenta. Ipak, i dirigenti i pjevači uglavnom smatraju kako su sve od navedenih kompetencija dosta važne u radu sa zbarskim ansamblom.

U tablicama 5 i 6 vidljivi su rezultati Mann-Whitneyevog U-testa s ciljem utvrđivanja statistički značajnih razlika u stavovima dirigenta i pjevača s obzirom na spol.

Tablica 5. *Razlike u stavovima dirigenta s obzirom na spol*

Kompetencije	Spol (M=8, Ž=33)	Prosječni rang	Mann-Whitney U	z	p
Poznavanje glazbenog repertoara	muški	23,38	113	-0,749	0,454
	ženski	20,42			
Razumijevanje partiture	muški	21,00	132	0,000	1,000
	ženski	21,00			
	muški	21,44	129	-0,188,	0,851

Uočavanje i detektiranje grešaka	ženski	20,89			
Gestikulacija	muški	23,56	112	-0,901	0,368
	ženski	20,38			
Vokalna tehnika	muški	20,94	132	-0,022	0,983
	ženski	21,02			
Razumijevanje jezika	muški	24,19	107	-0,950	0,342
	ženski	20,23			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	muški	20,63	129	-0,137	0,891
	ženski	21,09			
Posjedovanje menadžerskih vještina	muški	21,13	131	-0,044	0,965
	ženski	20,97			
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	muški	22,25	122	-0,476	0,634
	ženski	20,70			
Mentorstvo	muški	22,50	120	-0,573	0,566
	ženski	20,64			
Kontroliranje	muški	20,44	128	-0,288	0,773
	ženski	21,14			
Raspored i organizacija glasova	muški	22,25	122	-0,367	0,714
	ženski	20,70			
Prisutnost	muški	19,00	116	-0,858	0,391
	ženski	21,48			
Iskrenost	muški	21,88	125	-0,261	0,794
	ženski	20,79			
Predanost	muški	23,50	112	-1,161	0,246
	ženski	20,39			

Estetika zvuka	muški	24,00	108	-1,287	0,198
	ženski	20,27			
Autoritet	muški	20,00	124	-0,325	0,745
	ženski	21,24			
Ljubav prema glazbi	muški	16,88	99	-2,909	0,004*
	ženski	22,00			

p<0,05*

Iz tablice možemo zaključiti kako sudionici muškog spola u nešto većoj mjeri smatraju kompetencije *Poznavanje glazbenog repertoara, Uočavanje i detektiranje grešaka, Gestikulacija, Razumijevanje jezika, Posjedovanje menadžerskih vještina, Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi, Mentorstvo, Raspored i organizacija glasova, Iskrenost, Predanost i Estetika zvuka* u važnijima od sudionica ženskog spola. S druge strane, ženske sudionice smatraju *Vokalnu tehniku, Zborsku akustiku, Kontroliranje, Prisutnost, Autoritet i Ljubav prema glazbi* važnijim elementima u radu s ansamblom od sudionika muškog spola. Sudionici oba spola jednoglasno navode *razumijevanje partiture* kao vrlo važan element u radu s ansamblom, pri čemu su svi sudionici dali najveću ocjenu slaganja (prosječni rang: 21,00). Kod gotovo svih navedenih elemenata nema statistički značajne razlike u stavovima dirigenata s obzirom na spol, izuzev varijable *ljubav prema glazbi* gdje je utvrđena statistički značajna razlika s p-vrijednosti 0,004.

Tablica 6 Razlike u stavovima pjevača s obzirom na spol

Kompetencije	Spol (M=14, Ž=72)	Prosječni rang	Mann-Whitney U	z	p
Poznavanje glazbenog repertoara	muški	42,57	491	-0,160	0,873
	ženski	43,68			
Razumijevanje partiture	muški	52,32	381	-1,673	0,094
	ženski	41,78			
	muški	44,93	484	-0,267	0,790

Uočavanje i detektiranje grešaka	ženski	43,22			
Gestikulacija	muški	47,36	450	-0,678	0,498
	ženski	42,75			
Vokalna tehnika	muški	44,93	484	-0,272	0,786
	ženski	43,22			
Razumijevanje jezika	muški	43,50	504	-0,000	1,000
	ženski	43,50			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	muški	41,93	482	-0,304	0,761
	ženski	43,81			
Posjedovanje menadžerskih vještina	muški	31,14	331	-2,395	0,017*
	ženski	45,90			
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	muški	41,21	472	-0,444	0,657
	ženski	43,94			
Mentorstvo	muški	44,32	493	-0,166	0,868
	ženski	43,34			
Kontroliranje	muški	44,39	492	-0,199	0,842
	ženski	43,33			
Raspored i organizacija glasova	muški	44,00	497	-0,092	0,927
	ženski	43,40			
Prisutnost	muški	42,00	483	-0,329	0,742
	ženski	43,79			
Iskrenost	muški	50,57	405	-1,574	0,116
	ženski	42,13			
Predanost	muški	45,75	473	-0,471	0,638
	ženski	43,06			

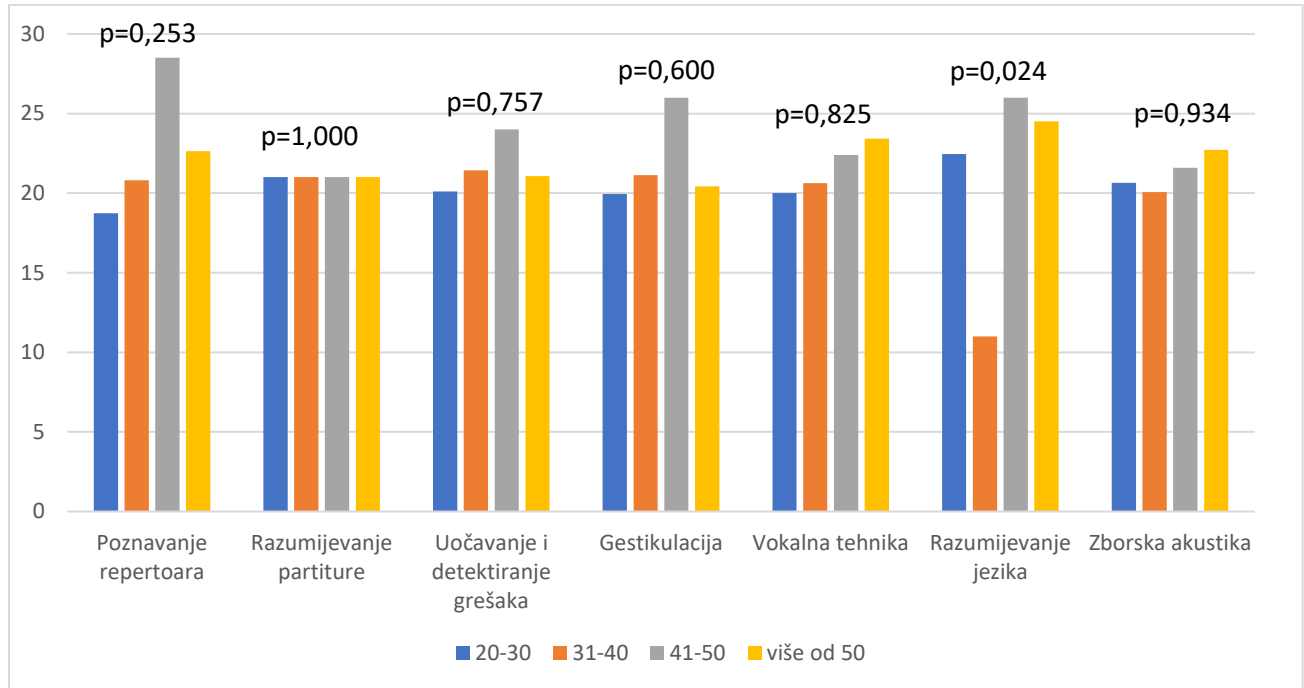
Estetika zvuka	muški	37,86	425	-1,105	0,269
	ženski	44,60			
Autoritet	muški	34,64	380	-1,648	0,099
	ženski	45,22			
Ljubav prema glazbi	muški	34,64	380	-2,262	0,024*
	ženski	45,22			

$p < 0,05^*$

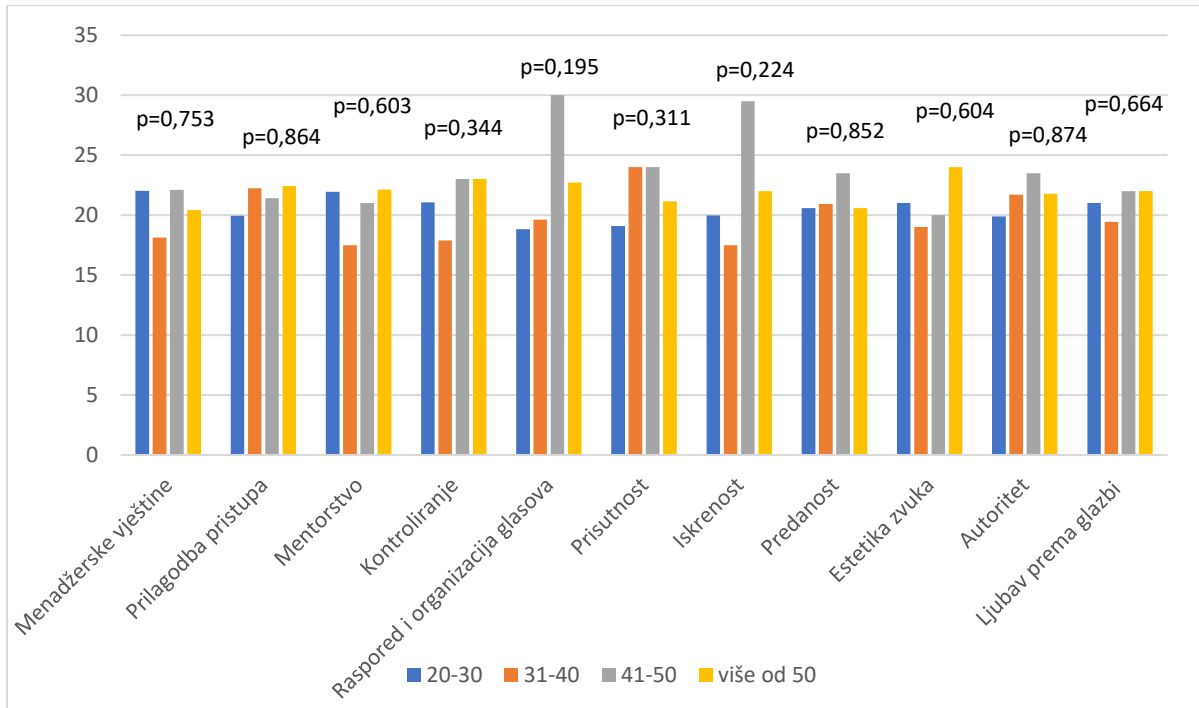
Gotovo statistički značajna razlika utvrdila se kod *razumijevanja partiture* i *iskrenosti* gdje su muški pjevači navedene elemente procijenili važnijim u odnosu na ženske sudionice, no p-vrijednosti ukazuju da ipak nema statistički značajne razlike kod navedenih varijabli. Statistički značajne razlike utvrđene su kod varijabli *posjedovanje menadžerskih vještina* i *ljubav prema glazbi* gdje pjevačice oba elementa smatraju važnijima u radu s ansamblom u odnosu na pjevače. Kod ostalih varijabli nije utvrđena statistički značajna razlika u stavovima pjevača s obzirom na spol.

S ciljem utvrđivanja razlika u stavovima dirigenata i pjevača s obzirom na dob, analizirani su rezultati Kruskal-Wallis H-testa u grafikonima 1, 2, 3 i 4.

Grafikon 1. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na dob a)

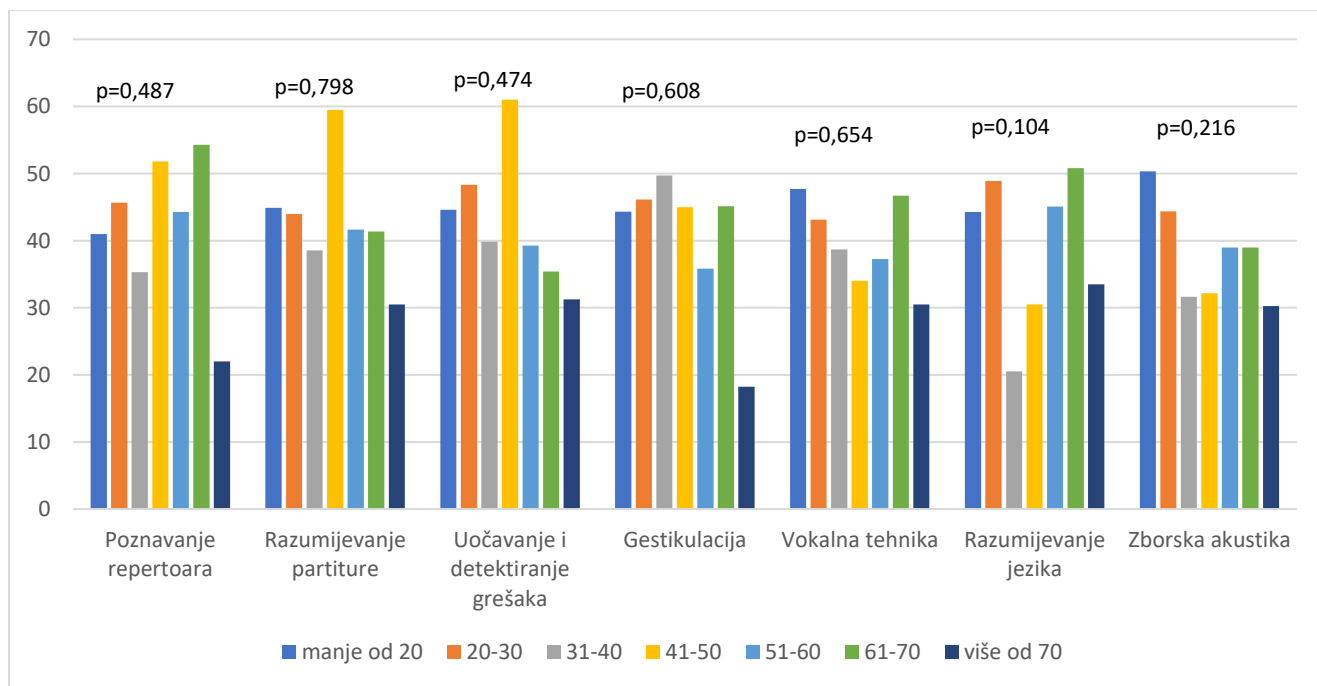

Grafikon 2. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na dob b)

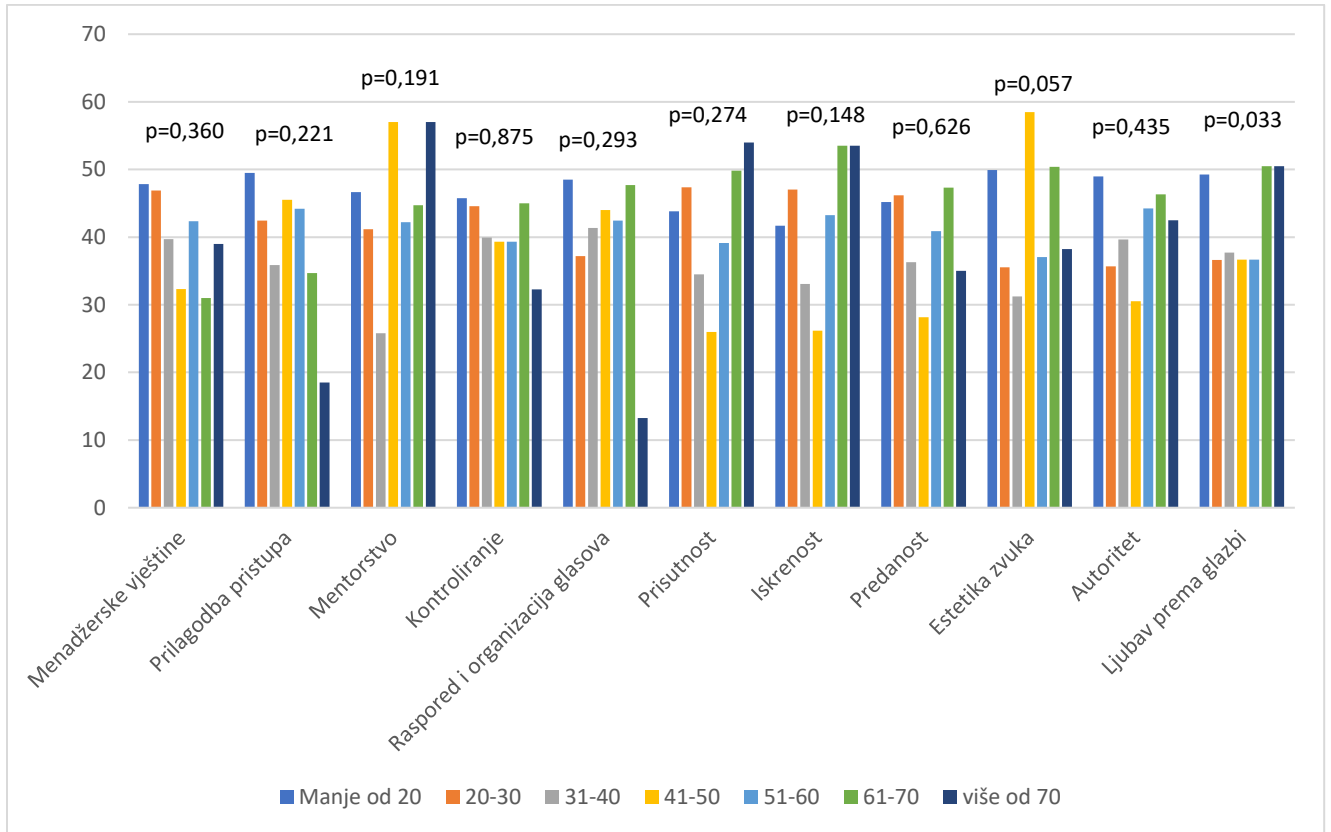

U grafikonu 1, statistički je značajna razlika utvrđena kod varijable *razumijevanje jezika*, pri čemu dirigenti u dobnim skupinama 41-50 godina te više od 50 godina pridodaju veću važnost razumijevanju jezika od dirigenata mlađe dobi, S druge strane, dirigenti u rasponu godina od 31 do 40 najniže su ocijenili navedeni element. Iako postoji razlika u rangui kod sudionika u dobnjoj skupini 41-50 godina, koji smatraju kako su elementi poput *razumijevanje jezika*, *uočavanje i detektiranje grešaka* te *gestikulacija*, *raspored i organizacija glasova* i *iskrenost* vrlo važni u radu s ansamblom, p-vrijednost nam ukazuje da navedene razlike ipak nisu statistički značajne. Kod ostalih varijabli nema statistički značajne razlike u stavovima dirigenata s obzirom na dob.

Grafikon 3. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na dob a)

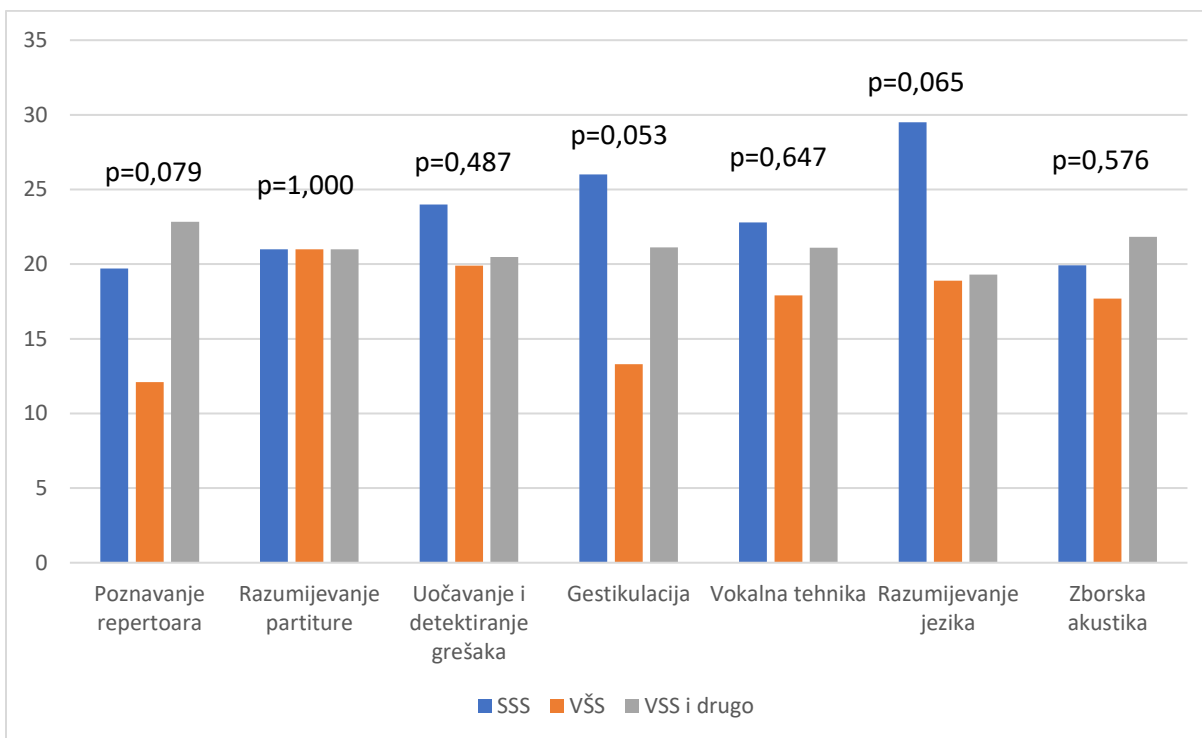
Grafikon 4. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na dob b)

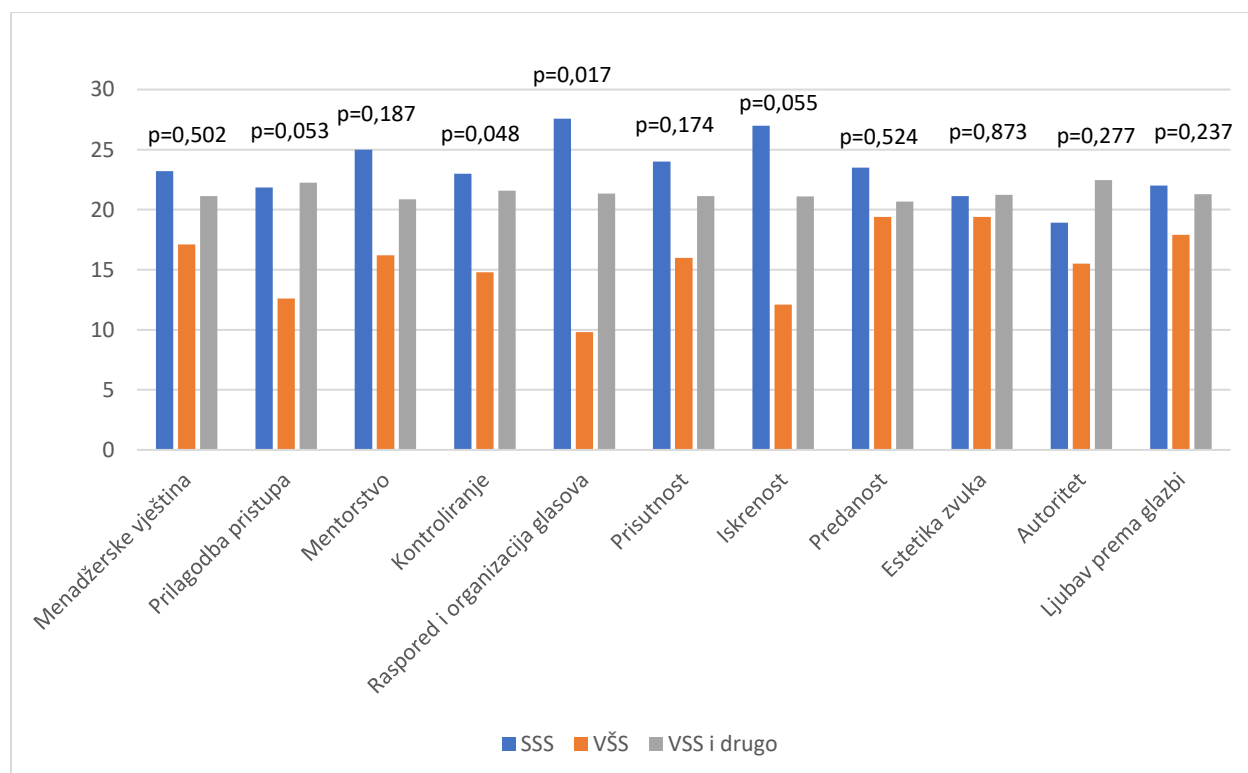
Iz grafikona 4 možemo zaključiti kako je kod varijable *ljubav prema glazbi* utvrđena statistički značajna razlika u stavovima pjevača, pri čemu pjevači starije životne dobi, oni u skupinama od 61 do 70 te oni s više od 70 godina, smatraju ljubav prema glazbi kod dirigenta važnijom nego ispitanici mlađe životne dobi. Gotovo značajna statistička razlika utvrdila se i kod varijable *estetika zvuka* s p-vrijednosti 0,057. Pjevači u dobnoj skupini od 41-50 godina smatraju važnim da dirigent unaprijed zna kako će zvuk i glazba zvučati. Kod ostalih se varijabli nije pokazala statistički značajna razlika u stavovima pjevača s obzirom na njihovu dob.

S ciljem utvrđivanja postoji li razlika u stavovima pjevača i dirigenta s obzirom na stručnu spremu, analizirani su Kruskal-Wallis H-testa u grafikonima 5,6,7 i 8.

Grafikon 5. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na stručnu spremu a)

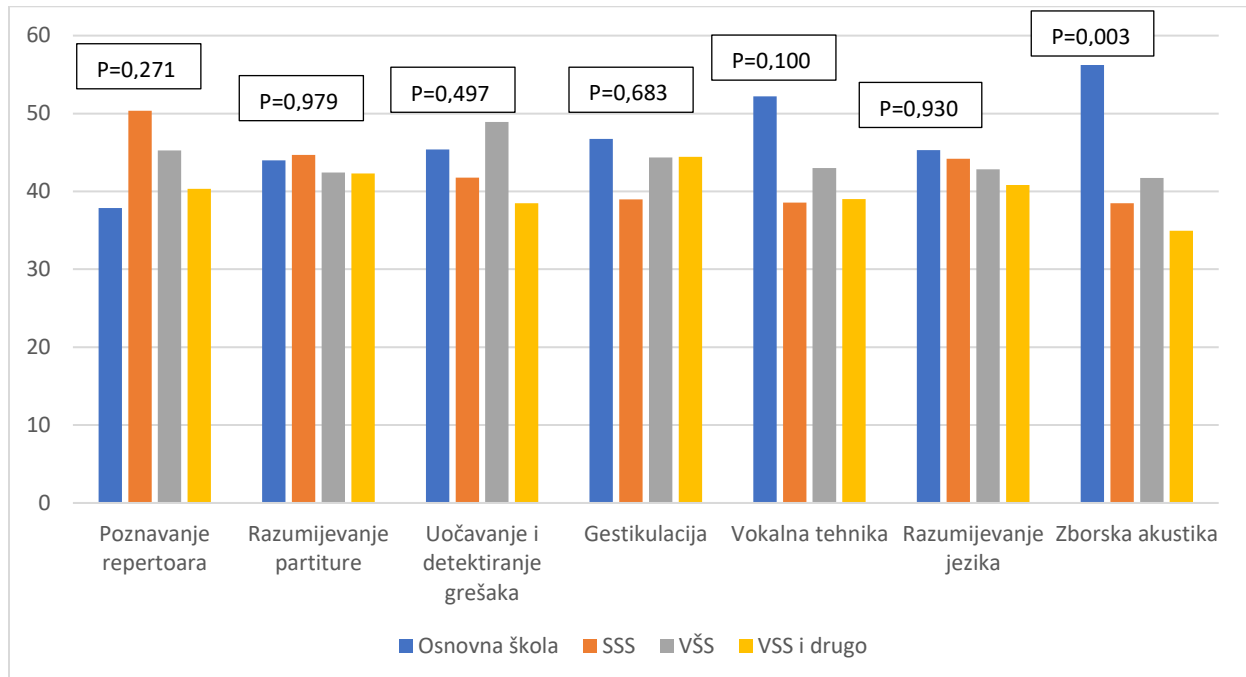

Grafikon 6. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na stručnu spremu b)

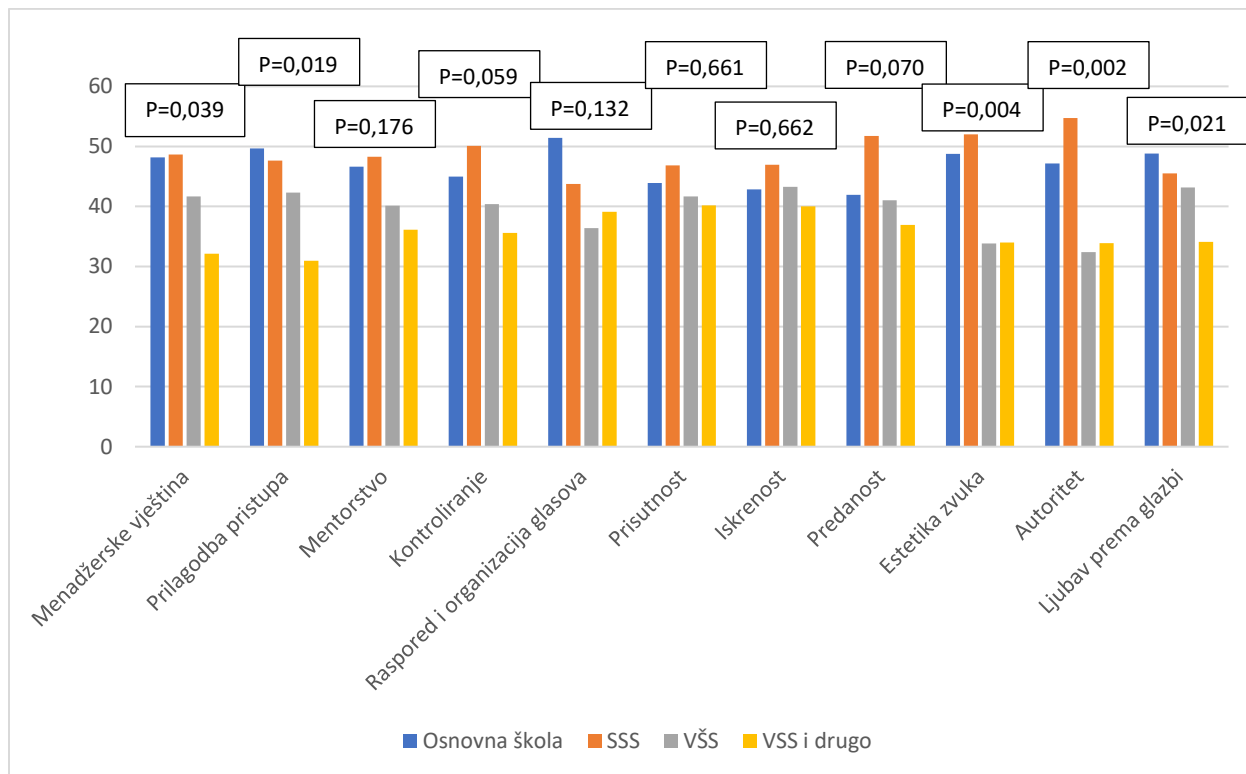

Iz grafikona je uočljivo kako sudionici srednje stručne spreme za većinu parametra imaju najviši rang u odnosu na druge dvije skupine, a sudionici više stručne spreme najniži rang. Kod varijabli *kontroliranje* i *raspored i organizacija glasova* (grafikon 6) pokazala se statistički značajna razlika u stavovima dirigenata s obzirom na stručnu spremu s p-vrijednostima nižom od 0,05. Sudionici sa srednjom stručnom spremom pokazuju najveću sklonost navedenim varijablama, dok sudionici više stručne spreme pokazuju najmanju sklonost. Gotovo značajna statistička razlika, sa p-vrijednostima nešto iznad 0,05 pokazala se kod varijabli *gestikulacija* (grafikon 5) te *prilagodba pristupa* i *iskrenost* (grafikon 6). Izuzev navedenih varijabli, a suprotno pretpostavljenom, nema statistički značajnih razlika u stavovima dirigenata s obzirom na stručnu spremu.

Grafikon 7. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na stručnu spremu a)

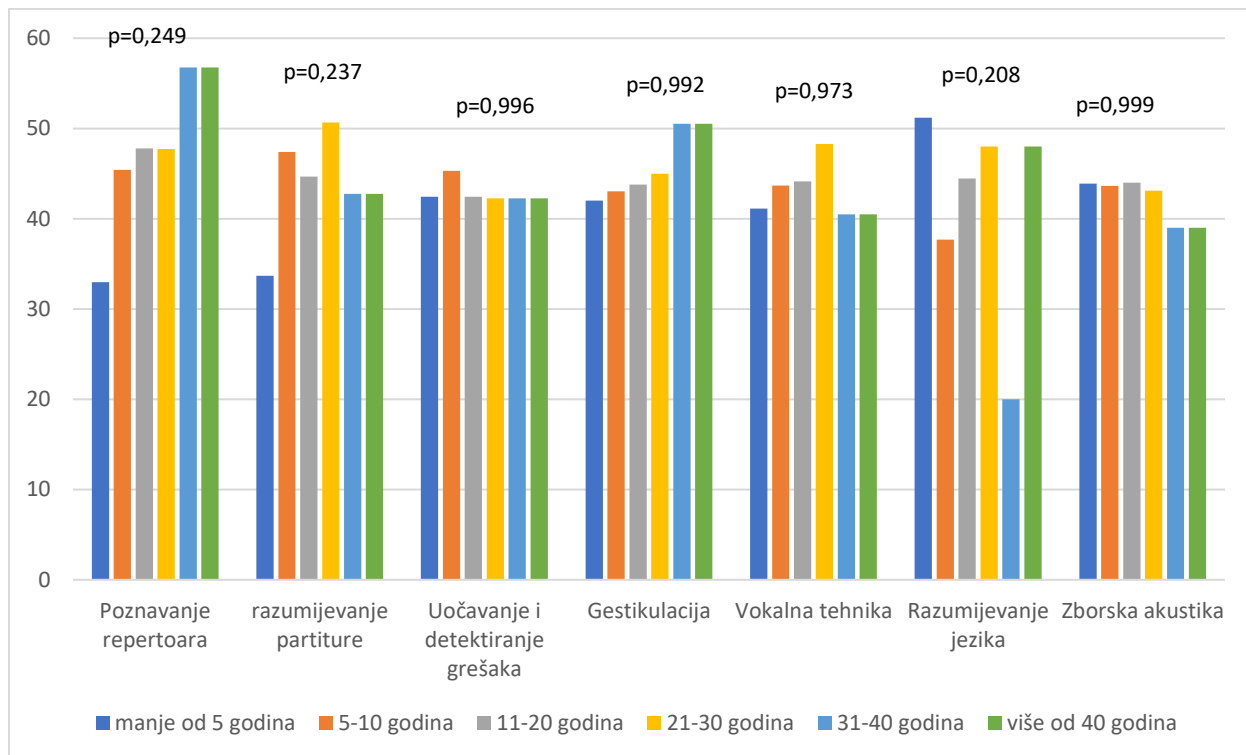
Grafikon 8. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na stručnu spremu b)

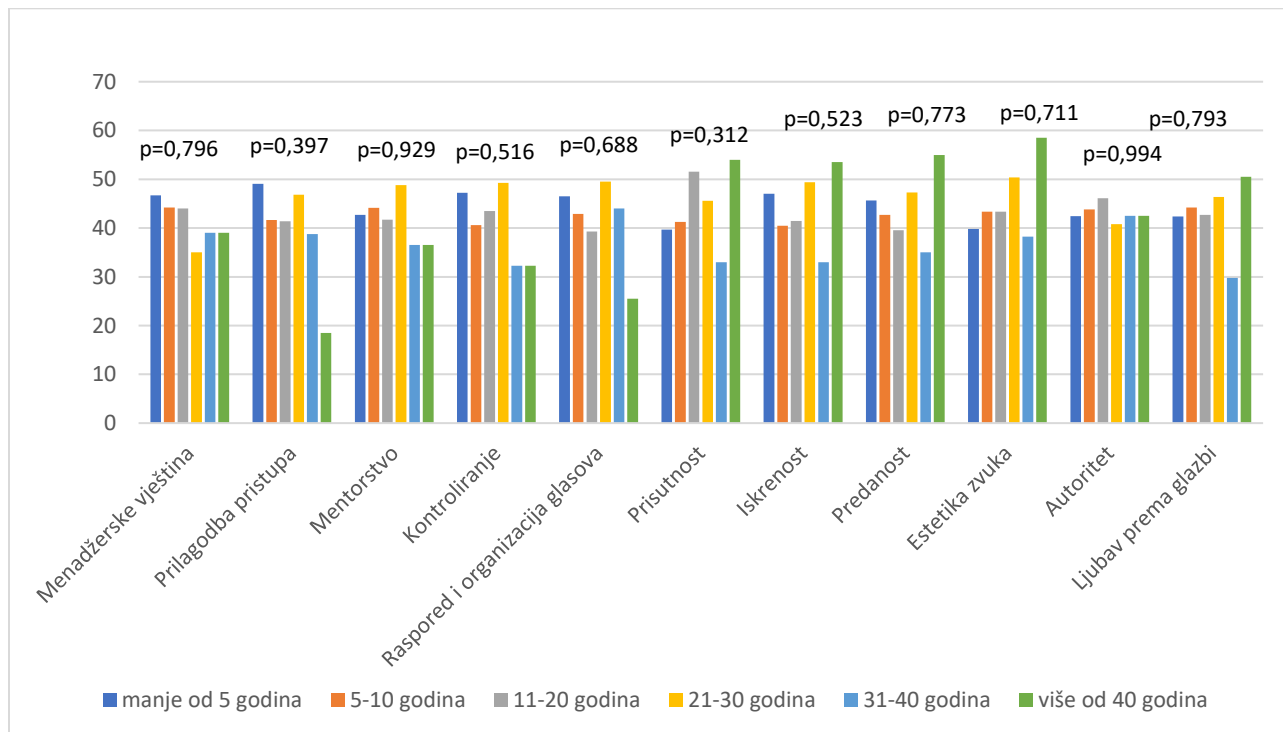
Kod pjevača se statistički značajna razlika u stavovima s obzirom na stručnu spremu utvrdila kod više varijabli nego što je to utvrđeno kod dirigenata. *Zborsku akustiku* (grafikon 7) sudionici koji su u osnovnoj školi smatraju važnijim elementom u radu s ansamblom za razliku od sudionika u ostalim skupinama. Iz grafikona 7 možemo zaključiti kako su kod elemenata *menadžerske vještine*, *prilagodba pristupa*, *estetika zvuka*, *autoritet* i *ljubav prema glazbi* također utvrđene statistički značajne razlike u stavovima. Rezultati ukazuju na to da su pjevači s visokom stručnom spremom nešto kritičniji prema svojim dirigentima, a kao objašnjenje toga može biti bolje razumijevanje procesa vođenja ansambla od djece ispitanika.

Naposljetku, s ciljem utvrđivanja statistički značajnih razlika u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža te dirigenata s obzirom na duljinu vođenja pjevačkog ansambla, analizirani su rezultati Kruskal-Wallis H-testa u grafikonima 9, 10, 11 i 12.

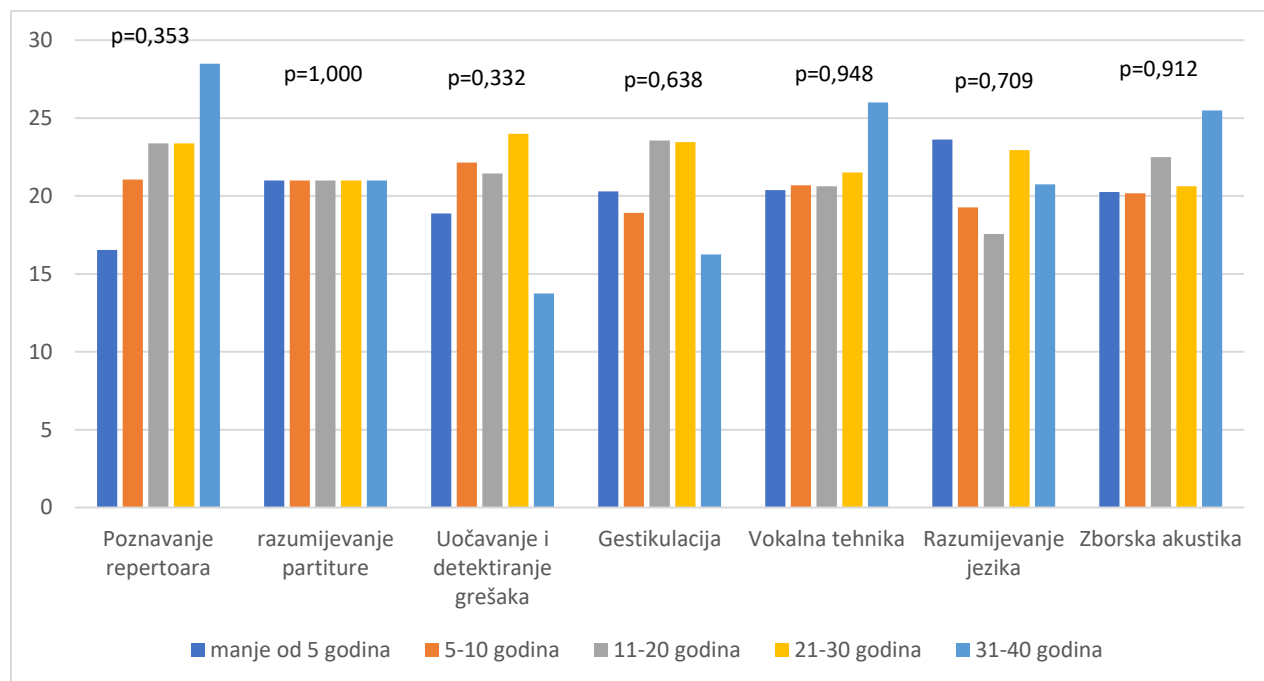
Grafikon 9. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža a)

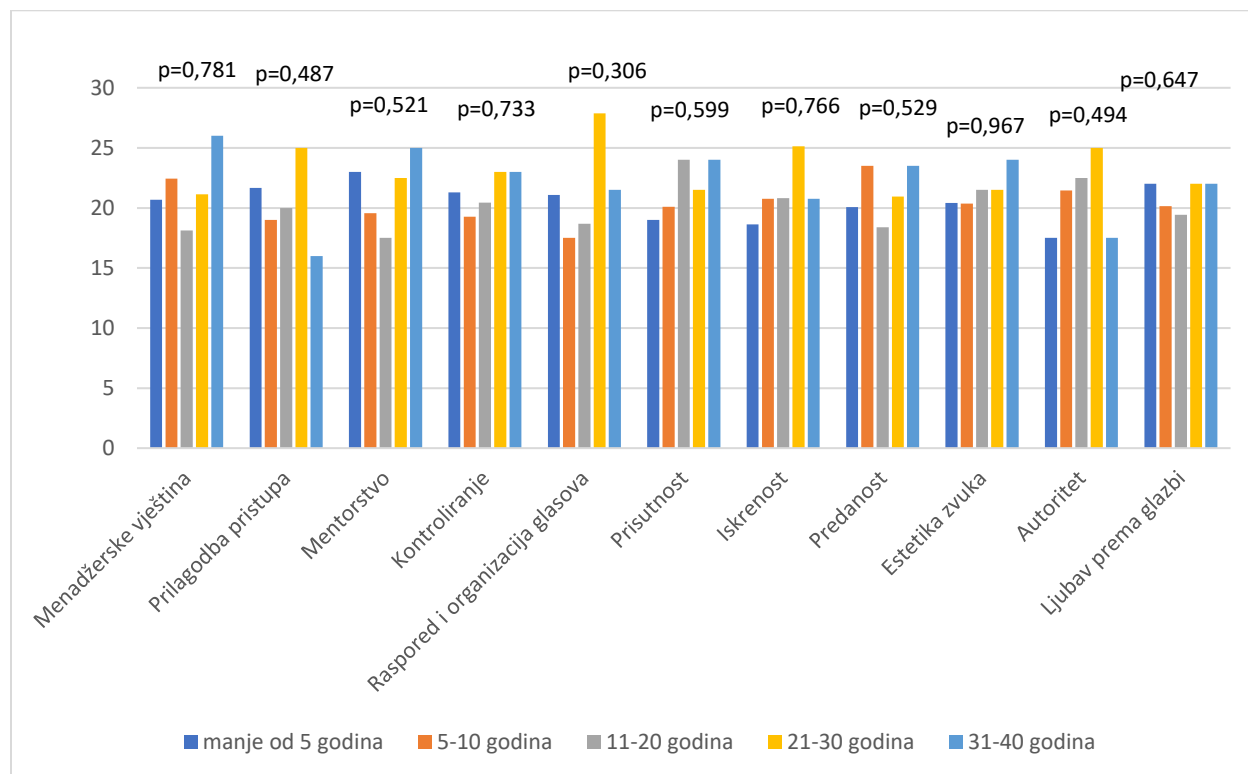
Grafikon 10. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža b)

Grafikon 11. *Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na duljinu vođenja ansambla a)*

Grafikon 12. *Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na duljinu vođenja ansambla b)*

S obzirom na rezultate, možemo zaključiti kako nema statistički značajne razlike niti kod pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža, niti kod dirigenta s obzirom na duljinu vođenja pjevačkih ansambala.

U posljednjem se dijelu upitnika od sudionika htjelo doznati koliko se slažu s tvrdnjama navedenim u tablicama 7 i 8.

Tablica 7. *Mišljenja dirigenta o navedenim tvrdnjama*

Tvrdnja	M	SD
Pozitivna atmosfera i suradničko ozračje na probama i izvan njih važno je u radu sa zborom.	4,90	0,30
Važno mi je da se pjevači osjećaju ugodno i samopouzdana u zboru.	4,90	0,30
U radu sa zborom važno je jasno odrediti cilj i težiti ka njemu.	4,73	0,50
Uz samo dirigiranje, dirigent mora biti vješt u sviranju barem jednog instrumenta.	4,59	0,71
Uspješna komunikacija sa zborom ključna je za uspjeh određenog ansambla.	4,76	0,62
Osobne kompetencije (strpljivost, karizmatičnost, smisao za humor, ustrajnost...) jednako su važne za rad s ansamblom kao i profesionalne kompetencije.	4,83	0,38

Iz tablice iznad možemo zaključiti kako dirigenti pozitivnu atmosferu i suradničko ozračje unutar zbora smatraju vrlo važnom komponentom za rad. Uz to, vrlo im je važno da se pjevači osjećaju ugodno i samopouzdana unutar zbora. Nešto manje važnim, ali s i dalje vrlo visokom srednjom ocjenom smatraju da je važno jasno određenje cilja, komunikacija sa zborom te osobne kompetencije poput strpljivosti, karizmatičnosti, smisla za humor itd. Najmanju su ocjenu dali tvrdnji da bi dirigent uz samo dirigiranje trebao biti vješt u sviranju jednog instrumenta. Ipak, zbog veće standardne devijacije od ostalih tvrdnji, možemo zaključiti da se radi o većoj raznolikosti mišljenja među dirigentima vezano za ovu tvrdnju.

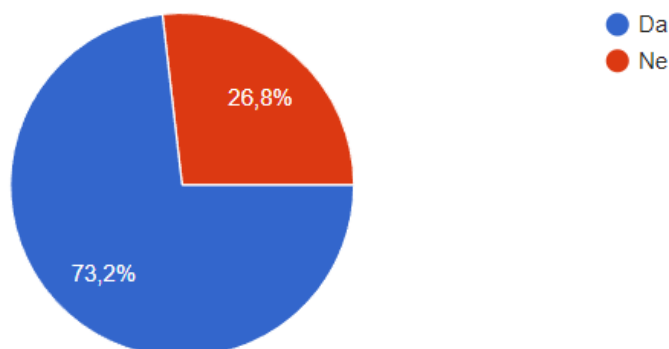
Tablica 8. *Mišljenja pjevača o navedenim tvrdnjama*

Tvrdnja	M	SD
Važna mi je pozitivna atmosfera i suradničko ozračje na probama i izvan njih.	4,83	0,38
Važno mi je da se osjećam ugodno i samopouzđano u zboru.	4,79	0,46
Važno mi je da dirigent jasno odredi cilj.	4,77	0,48
Uz samo dirigiranje, smatram da dirigent mora biti vješt u sviranju barem jednog instrumenta.	4,31	1,01
Uspješna komunikacija dirigenta sa zborom ključna je za uspjeh određenog ansambla.	4,85	0,39
Osobne kompetencije (strpljivost, karizmatičnost, smisao za humor, ustrajnost...) jednako su važne za rad s ansamblom kao i profesionalne kompetencije.	4,57	0,73

Pjevači se uglavnom slažu sa svim od navedenih tvrdnji. Za pjevače je također važna pozitivna atmosfera i suradničko ozračje unutar zbora, kao i osjećaj ugone i samopouzđanja. Najmanje su ocijenili, kao i dirigenti, tvrdnju da dirigent mora biti vješt u sviranju barem jednog instrumenta. Ponovna visoka standardna devijacija ukazuje na različitost u mišljenjima oko navedene tvrdnje.

Nadalje se od dirigenata htjelo doznati jesu li zadovoljni svojim trenutnim kompetencijama voditelja zbora.

Grafikon 13. *Zadovoljstvo vlastitim kompetencijama kod dirigenata*

Iz priloženog grafikona možemo zaključiti kako je više od polovice dirigenata (73,2%) zadovoljno vlastitim dirigentskim kompetencijama. Ujedno se od obje skupine ispitanika željelo doznati koliko su zadovoljni kompetencijama vlastitog dirigenta kod pjevača, odnosno koliko su dirigenti zadovoljni vlastitim kompetencijama za ljestvici od 1 do 10. Rezultati su prikazani u tablici 9.

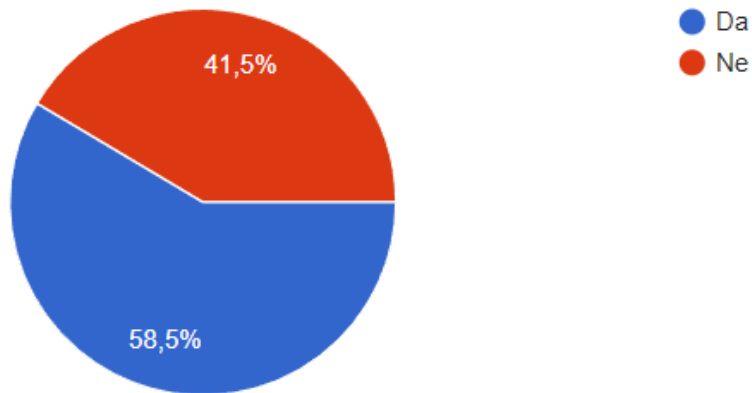
Tablica 9. *Prikaz razine zadovoljstva dirigentskih kompetencija iz perspektive dirigenata i pjevača*

Razina zadovoljstva dirigentskim kompetencijama	M	SD
Dirigenti	7,41	1,05
Pjevači	9,24	1,42

Iz prikazane tablice možemo zaključiti kako je srednja ocjena kod pjevača nešto veća, dok dirigenti ipak pokazuju veću sklonost samokritičnosti. Kod obje skupine standardna devijacija je visoka što nam ukazuje na raznolikost stavova, kako dirigenata tako i pjevača.

Na kraju, od dirigenata se htjelo doznati smatraju li da ih je obrazovanje (na fakultetu i izvan njega) dovoljno pripremila za budući rad. Odgovori su prikazani putem grafikona 14.

Grafikon 14. *Mišljenje dirigenata o pripremi za budući rad*

Nešto više od polovice dirigenata, njih 58,5% smatra da ih je obrazovanje (na fakultetu i izvan fakulteta) dovoljno pripremlilo na budući rad sa zborskih ansamblima. Ipak velik dio njih smatra da ih samo obrazovanje unutar fakulteta nije dovoljno pripremlilo za budući rad, pa tako možemo zaključiti da izuzev visokoškolskog obrazovanja, dirigenti smatraju da se određene kompetencije ipak stječu vlastitim radom i iskustvom.

4. ZAKLJUČAK

Istraživanje provedeno u svrhu ovog diplomskog rada ispitivalo je stavove dirigenata i pjevača o važnosti dirigentskih kompetencija te se nastojalo utvrditi postoji li razlika u mišljenjima između dirigenata i pjevača. Također, nastojalo se utvrditi ima li razlike u stavovima dirigenata i pjevača s obzirom na neke sociodemografske varijable poput spola, dobi, stručne spreme, duljine pjevačkog staža i godina vođenja pjevačkog ansambla. Analizom anonimnih upitnika, pokazalo se da i dirigenti i pjevači smatraju sve navedene kompetencije dosta važnim u radu sa zbornim ansamblom. Ipak, rezultati upućuju na to da dirigenti ipak malo veću sklonost imaju prema tehničkim aspektima dirigiranja, dok su pjevači pokazali veću sklonost osobnim i emocionalnim aspektima kod dirigenata. Analizirajući razlike u stavovima dirigenata i pjevača s obzirom na spol, kod obje se skupine sudionika pokazala statistički značajna razlika u stavovima kod varijable *ljubav prema glazbi*, pri čemu u obje skupine sudionice ženskog spola smatraju ljubav prema glazbi važnijom od sudionika muškog spola. Govoreći o razlikama u stavovima s obzirom na dob, kod dirigenata je jedino statistički značajna razlika utvrđena kod *razumijevanja jezika* gdje sudionici u dobnoj skupini 41-50 godina te više od 50 godina smatraju razumijevanje jezika kao jedan od vrlo važnih elementa u radu s ansamblom u odnosu na ostale dobne skupine. Kod pjevača se utvrdila statistički značajna razlika kod varijable *ljubav prema glazbi*, gdje ponovno pjevači starije životne dobi (61-70 godina te više od 70 godina) pokazuju veću sklonost dirigentima koji pokazuju svoju ljubav prema glazbi. Govoreći o stručnoj spremi, dirigenti sa završenom srednjom školom imaju veći prosječni rang kod varijabli *kontroliranje te raspored i organizacija glasova* u odnosu na druge skupine sudionika, dok dirigenti s višom stručnom spremom imaju najmanji rang. Kod pjevača se utvrdila statistički značajna razlika kod više elemenata. Pokazalo se da su pjevači s visokom stručnom spremom nešto kritičniji prema svojim dirigentima, a razlog tome može biti bolje razumijevanje procesa vođenja ansambla od djece ispitanika. Nema statistički utvrđene razlike u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža, niti u stavovima dirigenata s obzirom na godine vođenja ansambla.

Dirigenti i pjevači uglavnom se slažu s tvrdnjama da im je važna pozitivna atmosfera i suradničko ozračje unutar zbora te da im je važan osjećaj ugodnosti i samopouzdanja. Na pitanje jesu li dirigenti zadovoljni vlastitim kompetencijama, više od polovine sudionika dirigenata odgovorilo

je pozitivnim odgovorom. Također, rezultati su pokazali kako su pjevači ocijenili kompetencije svog dirigenta većom ocjenom, dok su dirigenti bili skloniji samokritičnosti. Više od polovine dirigenata smatra kako ih je obrazovanje na fakultetu dovoljno pripremio za budući rad, no veliki postotak negativnog odgovora ukazuje na potrebu za dodatnim poboljšanjem izobrazbe budućih zbornih dirigenata. Iako govorimo o zbornim dirigentima kao cjelina, ipak je riječ je o osobama različitog obrazovnog profila pa to treba uzeti u obzir prilikom interpretacije rezultata.

Zaključno, provedeno istraživanje daje uvid u stavove dirigenata i pjevača o osnovnim dirigentskim kompetencijama važnim za uspješno vođenje ansambla. Dobiveni rezultati čine dobar temelj za daljnja istraživanja vezano za ovu temu te se očekuje kontinuirani razvoj kompetencija zbornih dirigenata te unapređenje umjetnosti zbornog dirigiranja uopće.

5. POPIS LITERATURE

- Buterin, N. (2021). *Vokalno - tehničko obrazovanje studenata učiteljskog fakulteta*. Sveučilište u Zagrebu, 2021. preuzeto s: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A3046/datastream/PDF/view> Pristupljeno: 22.8.2024.
- Đurčević, M. (2021). *Vokalna tehnika u radu s amaterskim pjevačkim zborom*. Diplomski rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2021. Preuzeto s: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu%3A6207/datastream/PDF/view> Pristupljeno: 22.8.2024
- Emmons, S., Chase, C. (2006) *Prescriptions for Choral Excellence: Tone, Text, Dynamic Leadership*. New York: Oxford University Press, Inc. Preuzeto s: <https://www.scribd.com/doc/295753532/264059901-Prescriptions-for-Choral-Excellence> pristupljeno: 29.7.2024.
- Fucci Amato, R. C. i Amato Neto J. (2008). The role of the choir conductor in motivating his group: conceptual revision, suggestions, and a perspective of music undergraduate students. *Proceedings of the 19th. Annual Production and Operations Management Society (POMS) Conference*. POMS, La Jolla, California, USA. Preuzeto s: <https://www.pomsmeetings.org/ConfPapers/008/008-0190.pdf> Pristupljeno: 22.7.2024.
- Jansson, D., Elstad, B. i Døving, E. (2021). Choral conducting competences: Perceptions and priorities. *Research Studies in Music Education*, 43(1), 3-21. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1177/1321103X19843191> Pristupljeno 9.7.2024.
- Jeković, J. (2001). *Osnove dirigiranja II — Interpretacija*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmyera u Osijeku
- Jeković, J. (1999). *Osnove dirigiranja I — Taktiranje*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmyera u Osijeku
- Kovačević, K. (gl. ur.): *Muzička enciklopedija*, Zagreb: JLZ, 1971. – 1977., sv. 1-3. Preuzeto s: <https://www.scribd.com/doc/228939090/Muzicka-enciklopedija-1> Pristupljeno 16.7.2024
- Lhotka, F. (1968). *Dirigiranje*. Zagreb: Školska knjiga.

- Milinović, M. (2021). *Aspekti organizacije u području umjetnosti - suvremene umjetničko-menadžmentske koncepcije*. Neobjavljena doktorska disertacija. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek.
- Pocrnić, N. *Uloga dirigenta u vođenju zbora*. Završni rad. Osijek, 2023. Preuzeto s: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/aukos%3A1320/datastream/PDF/view> Pristupljeno 22.7.2024.
- Radočaj-Jerković, A. (2018). Oblici i stilovi komuniciranja dirigenta s pjevačkim zborom. U: A. Radočaj-Jerković (ur.), *Zbornik radova s 2. međunarodnog znanstvenog i umjetničkog simpozija o pedagogiji u umjetnosti* (str. 401-413). Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku. Preuzeto s: https://antoanetaradocaj.com/wp-content/uploads/2021/08/oblici_i_stilovi_komuniciranja_dirigenta.pdf Pristupljeno 9.7.2024.
- Radočaj-Jerković, A., Škojo, T., Milinović, M. (2018). Zborsko pjevanje kao oblik neformalnog učenja i njegov utjecaj na formiranje dječjih glazbenih preferencija. *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 67 (2018), 2; 311-330. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/316280> Pristupljeno: 23.7.2024.
- Radočaj-Jerković, A. (2017), *Pjevanje u nastavi glazbe*. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.
- Radočaj-Jerković, A. (2017). *Zborsko pjevanje u odgoju i obrazovanju*. Osijek: Umjetnička Akademija u Osijeku.
- Škojo, T. (2021). Odnos zbornih aktivnosti i dobrobiti pjevača amatera. *Nova prisutnost* 19 (3), 613-627. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/385512> Pristupljeno: 8.9.2024.
- Ugljik, L. (2023). *Vokalno tehničko oblikovanje zbora - izazovi s obzirom na vrstu*. Završni rad. Osijek, 2023. Preuzeto s: <https://repositorij.aukos.unios.hr/islandora/object/aukos%3A1321/datastream/PDF/view> Pristupljeno: 22.4.2024

Internetski izvori:

- kompetencija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 9.7.2024
<<https://www.enciklopedija.hr/clanak/kompetencija>>.
- Respiratorni mišići <https://www.znanje.org/i/i2012/12iv01/12IV0106/10.htm> Pristupljeno 22.8.2024.
- X. gimnazija Ivan Supek https://deseta-gimnazija.hr/?page_id=4976 Pristupljeno: 22.8.2024.

6. PRILOZI

POPIS TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA

Popis tablica:

Tablica 1. Opis uzorka za dirigente	16
Tablica 2. Opis uzorka za pjevače	17
Tablica 3. Stavovi dirigenata o dirigentskim kompetencijama	20
Tablica 4. Stavovi pjevača o dirigentskim kompetencijama	21
Tablica 5. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na spol	22
Tablica 6. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na spol	24
Tablica 7. Mišljenje dirigenata o navedenim tvrdnjama	35
Tablica 8. Mišljenje pjevača o navedenim tvrdnjama	36
Tablica 9. Prikaz razine zadovoljstva dirigentskih kompetencija iz perspektive dirigenata i pjevača	37

Popis slika:

Slika 1. Prikaz položaja dijafragme pri uzdisanju i izdisanju	14
---	----

Popis grafikona:

Grafikon 1. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na dob a)	27
Grafikon 2. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na dob b)	27
Grafikon 3. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na dob a)	28

Grafikon 4. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na dob b)	29
Grafikon 5. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na stručnu spremu a)	30
Grafikon 6. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na stručnu spremu b)	30
Grafikon 7. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na stručnu spremu a)	31
Grafikon 8. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na stručnu spremu b)	32
Grafikon 9. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža a)	33
Grafikon 10. Razlike u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža b)	33
Grafikon 11. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na duljinu vođenja ansambla a)	34
Grafikon 12. Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na duljinu vođenja ansambla b)	34
Grafikon 13. Zadovoljstvo vlastitim kompetencijama kod dirigenata	36
Grafikon 14. Mišljenje dirigenata o pripremi za budući rad	37

Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na dob

Kompetencije	Dob (godine)	Prosječni rang	Kruskal-Wallis H	Stupnjevi slobode	p
Poznavanje glazbenog repertoara	20-30	18,74	4,081	3	0,253
	31-40	20,81			
	41-50	28,50			
	Više od 50	22,64			
Razumijevanje partiture	20-30	21,00	0,000	3	1,000
	31-40	21,00			
	41-50	21,00			

	Više od 50	21,00			
Uočavanje i detektiranje grešaka	20-30	20,10	1,185	3	0,757
	31-40	21,44			
	41-50	24,00			
	Više od 50	21,07			
Gestikulacija	20-30	19,95	1,870	3	0,600
	31-40	21,13			
	41-50	26,00			
	Više od 50	20,43			
Vokalna tehnika	20-30	20,00	0,902	3	0,825
	31-40	20,63			
	41-50	22,40			
	Više od 50	23,43			
Razumijevanje jezika	20-30	22,45	9,432	3	0,024*
	31-40	11,00			
	41-50	26,00			
	Više od 50	24,50			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	20-30	20,64	0,430	3	0,934
	31-40	20,06			
	41-50	21,60			
	Više od 50	22,71			
Posjedovanje menadžerskih vještina	20-30	22,02	1,199	3	0,753
	31-40	18,13			
	41-50	22,10			
	Više od 50	20,43			

Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	20-30	19,95	0,740	3	0,864
	31-40	22,25			
	41-50	21,40			
	Više od 50	22,43			
Mentorstvo	20-30	21,95	1,856	3	0,603
	31-40	17,50			
	41-50	21,00			
	Više od 50	22,14			
Kontroliranje	20-30	21,05	3,327	3	0,344
	31-40	17,88			
	41-50	23,00			
	Više od 50	23,00			
Raspored i organizacija glasova	20-30	18,81	4,697	3	0,195
	31-40	19,63			
	41-50	30,00			
	Više od 50	22,71			
Prisutnost	20-30	19,10	3,580	3	0,311
	31-40	24,00			
	41-50	24,00			
	Više od 50	21,14			
Iskrenost	20-30	19,98	4,377	3	0,224
	31-40	17,50			
	41-50	29,50			
	Više od 50	22,00			
Predanost	20-30	20,57	0,790	3	0,852

	31-40	20,94			
	41-50	23,50			
	Više od 50	20,57			
Estetika zvuka	20-30	21,00	1,852	3	0,604
	31-40	19,00			
	41-50	20,00			
	Više od 50	24,00			
Autoritet	20-30	19,88	0,697	3	0,874
	31-40	21,69			
	41-50	23,50			
	Više od 50	21,79			
Ljubav prema glazbi	20-30	21,02	1,578	3	0,664
	31-40	19,44			
	41-50	22,00			
	Više od 50	22,00			

$p < 0,05^*$

Razlike u stavovima pjevača s obzirom na dob

Kompetencije	Dob (godine)	Prosječni rang	Kruskal-Wallis H	Stupnjevi slobode	p
Poznavanje glazbenog repertoara	Manje od 20	40,97	5,450	6	0,487
	20-30	45,68			
	31-40	35,29			
	41-50	51,83			
	51-60	44,29			

	61-70	54,30			
	Više od 70	22,00			
Razumijevanje partiture	Manje od 20	44,92	3,085	6	0,798
	20-30	43,97			
	31-40	38,57			
	41-50	59,50			
	51-60	41,67			
	61-70	41,35			
	Više od 70	30,50			
Uočavanje i detektiranje grešaka	Manje od 20	44,62	5,561	6	0,474
	20-30	48,34			
	31-40	39,86			
	41-50	61,00			
	51-60	39,29			
	61-70	35,40			
	Više od 70	31,25			
Gestikulacija	Manje od 20	44,33	4,511	6	0,608
	20-30	46,16			
	31-40	49,71			
	41-50	45,00			
	51-60	35,83			
	61-70	45,15			
	Više od 70	18,25			
Vokalna tehnika	Manje od 20	47,70	4,166	6	0,654
	20-30	43,11			

	31-40	38,71			
	41-50	34,00			
	51-60	37,25			
	61-70	46,70			
	Više od 70	30,50			
Razumijevanje jezika	Manje od 20	44,26	10,537	6	0,104
	20-30	48,92			
	31-40	20,50			
	41-50	30,50			
	51-60	45,08			
	61-70	50,80			
	Više od 70	33,50			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	Manje od 20	50,33	8,315	6	0,216
	20-30	44,39			
	31-40	31,64			
	41-50	32,17			
	51-60	39,00			
	61-70	39,00			
	Više od 70	30,25			
Posjedovanje menadžerskih vještina	Manje od 20	47,85	6,599	6	0,360
	20-30	46,89			
	31-40	39,71			
	41-50	32,33			
	51-60	42,33			
	61-70	31,00			

	Više od 70	39,00			
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	Manje od 20	49,47	8,233	6	0,221
	20-30	42,45			
	31-40	35,86			
	41-50	45,50			
	51-60	44,21			
	61-70	34,70			
	Više od 70	18,50			
Mentorstvo	Manje od 20	46,65	8,707	6	0,191
	20-30	41,18			
	31-40	25,79			
	41-50	57,00			
	51-60	42,21			
	61-70	44,70			
	Više od 70	57,00			
Kontroliranje	Manje od 20	45,77	2,438	6	0,875
	20-30	44,55			
	31-40	39,93			
	41-50	39,33			
	51-60	39,33			
	61-70	45,00			
	Više od 70	32,25			
Raspored i organizacija glasova	Manje od 20	48,48	7,310	6	0,293
	20-30	37,18			
	31-40	41,36			

	41-50	44,00			
	51-60	42,46			
	61-70	47,70			
	Više od 70	13,25			
Prisutnost	Manje od 20	43,82	7,539	6	0,274
	20-30	47,37			
	31-40	34,50			
	41-50	26,00			
	51-60	39,13			
	61-70	49,80			
	Više od 70	54,00			
Iskrenost	Manje od 20	41,71	9,493	6	0,148
	20-30	47,03			
	31-40	33,07			
	41-50	26,17			
	51-60	43,25			
	61-70	53,50			
	Više od 70	53,50			
Predanost	Manje od 20	45,21	4,377	6	0,626
	20-30	46,16			
	31-40	36,29			
	41-50	28,17			
	51-60	40,88			
	61-70	47,30			
	Više od 70	35,00			

Estetika zvuka	Manje od 20	49,91	12,217	6	0,057
	20-30	35,53			
	31-40	31,21			
	41-50	58,50			
	51-60	37,04			
	61-70	50,40			
	Više od 70	38,25			
Autoritet	Manje od 20	48,95	5,894	6	0,435
	20-30	35,66			
	31-40	39,64			
	41-50	30,50			
	51-60	44,25			
	61-70	46,30			
	Više od 70	42,50			
Ljubav prema glazbi	Manje od 20	49,24	13,682	6	0,033*
	20-30	36,63			
	31-40	37,71			
	41-50	36,67			
	51-60	36,67			
	61-70	50,50			
	Više od 70	50,50			

p < 0,05*

Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na stručnu spremu

Kompetencije	Stručna sprema	Prosječni rang	Kruskal-Wallis H	Stupnjevi slobode	p
Poznavanje glazbenog repertoara	SSS	19,71	5,066	2	0,079
	VŠS	12,10			
	VSS i drugo	22,84			
Razumijevanje partiture	SSS	21,00	0,000	2	1,000
	VŠS	21,00			
	VSS i drugo	21,00			
Uočavanje i detektiranje grešaka	SSS	24,00	1,437	2	0,487
	VŠS	19,90			
	VSS i drugo	20,47			
Gestikulacija	SSS	26,00	5,866	2	0,053
	VŠS	13,30			
	VSS i drugo	21,12			
Vokalna tehnika	SSS	22,79	0,871	2	0,647
	VŠS	17,90			
	VSS i drugo	21,10			
Razumijevanje jezika	SSS	29,50	5,458	2	0,065
	VŠS	18,90			
	VSS i drugo	19,31			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	SSS	19,93	1,104	2	0,576
	VŠS	17,70			
	VSS i drugo	21,83			
Posjedovanje menadžerskih vještina	SSS	23,21	1,379	2	0,502
	VŠS	17,10			
	VSS i drugo	21,14			

Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	SSS	21,86	5,886	2	0,053
	VŠS	12,60			
	VSS i drugo	22,24			
Mentorstvo	SSS	25,00	3,349	2	0,187
	VŠS	16,20			
	VSS i drugo	20,86			
Kontroliranje	SSS	23,00	6,069	2	0,048*
	VŠS	14,80			
	VSS i drugo	21,59			
Raspored i organizacija glasova	SSS	27,57	8,093	2	0,017*
	VŠS	9,80			
	VSS i drugo	21,34			
Prisutnost	SSS	24,00	3,492	2	0,174
	VŠS	16,00			
	VSS i drugo	24,14			
Iskrenost	SSS	27,00	5,811	2	0,055
	VŠS	12,10			
	VSS i drugo	21,09			
Predanost	SSS	23,50	1,293	2	0,524
	VŠS	19,40			
	VSS i drugo	20,67			
Estetika zvuka	SSS	21,14	0,271	2	0,873
	VŠS	19,40			
	VSS i drugo	21,24			
Autoritet	SSS	18,93	2,569	2	0,277

	VŠS	15,50			
	VSS i drugo	22,45			
Ljubav prema glazbi	SSS	22,00	2,879	2	0,237
	VŠS	17,90			
	VSS i drugo	21,29			

$p < 0,05^*$

Razlike u stavovima pjevača s obzirom na stručnu spremu

Kompetencije	Stručna sprema	Prosječni rang	Kruskal-Wallis H	Stupnjevi slobode	p
Poznavanje glazbenog repertoara	Osnovna škola	37,88	3,910	3	0,271
	SSS	50,36			
	VŠS	45,24			
	VSS i drugo	40,32			
Razumijevanje partiture	Osnovna škola	43,98	0,190	3	0,979
	SSS	44,68			
	VŠS	42,41			
	VSS i drugo	42,29			
Uočavanje i detektiranje grešaka	Osnovna škola	45,38	2,381	3	0,497
	SSS	41,76			
	VŠS	48,91			
	VSS i drugo	38,47			
Gestikulacija	Osnovna škola	46,76	1,495	3	0,683
	SSS	38,96			
	VŠS	44,35			

	VSS i drugo	44,42			
Vokalna tehnika	Osnovna škola	52,20	6,259	3	0,100
	SSS	38,56			
	VŠS	43,00			
	VSS i drugo	39,00			
Razumijevanje jezika	Osnovna škola	45,30	0,449	3	0,930
	SSS	44,18			
	VŠS	42,85			
	VSS i drugo	40,82			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	Osnovna škola	56,22	13,659	3	0,003*
	SSS	38,50			
	VŠS	41,71			
	VSS i drugo	34,95			
Posjedovanje menadžerskih vještina	Osnovna škola	48,20	8,372	3	0,039*
	SSS	48,68			
	VŠS	41,65			
	VSS i drugo	32,16			
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	Osnovna škola	49,66	9,898	3	0,019*
	SSS	47,66			
	VŠS	42,32			
	VSS i drugo	30,97			
Mentorstvo	Osnovna škola	46,62	4,945	3	0,176
	SSS	48,26			
	VŠS	40,12			

	VSS i drugo	36,16			
Kontroliranje	Osnovna škola	45,00	7,438	3	0,059
	SSS	50,10			
	VŠS	40,41			
	VSS i drugo	35,61			
Raspored i organizacija glasova	Osnovna škola	51,40	5,609	3	0,132
	SSS	43,76			
	VŠS	36,38			
	VSS i drugo	39,13			
Prisutnost	Osnovna škola	43,92	1,593	3	0,661
	SSS	46,86			
	VŠS	41,65			
	VSS i drugo	40,18			
Iskrenost	Osnovna škola	42,86	1,588	3	0,662
	SSS	46,94			
	VŠS	43,26			
	VSS i drugo	40,03			
Predanost	Osnovna škola	41,92	7,052	3	0,070
	SSS	51,76			
	VŠS	41,03			
	VSS i drugo	36,92			
Estetika zvuka	Osnovna škola	48,78	13,344	3	0,004*
	SSS	52,02			
	VŠS	33,82			
	VSS i drugo	34,00			

Autoritet	Osnovna škola	47,14	15,215	3	0,002*
	SSS	54,74			
	VŠS	32,38			
	VSS i drugo	33,87			
Ljubav prema glazbi	Osnovna škola	48,84	9,728	3	0,021*
	SSS	45,52			
	VŠS	43,18			
	VSS i drugo	34,11			

p < 0,05*

Razlike u stavovima pjevača s obzirom na duljinu pjevačkog staža

Kompetencije	Pjevački staž (godine)	Prosječni rang	Kruskal-Wallis H	Stupnjevi slobode	p
Poznavanje glazbenog repertoara	Manje od 5	32,98	6,635	5	0,249
	5-10	45,42			
	11-20	47,79			
	21-30	47,70			
	31-40	56,75			
	Više od 40	56,75			
Razumijevanje partiture	Manje od 5	33,68	6,783	5	0,237
	5-10	47,38			
	11-20	44,65			
	21-30	50,65			
	31-40	42,75			
	Više od 40	42,75			
	Manje od 5	42,43	0,358	5	0,996

Uočavanje i detektiranje grešaka	5-10	45,29			
	11-20	42,44			
	21-30	42,25			
	31-40	42,25			
	Više od 40	42,25			
Gestikulacija	Manje od 5	42,00	0,510	5	0,992
	5-10	43,05			
	11-20	43,79			
	21-30	45,00			
	31-40	50,50			
	Više od 40	50,50			
Vokalna tehnika	Manje od 5	41,14	0,859	5	0,973
	5-10	43,67			
	11-20	44,12			
	21-30	48,30			
	31-40	40,50			
	Više od 40	40,50			
Razumijevanje jezika	Manje od 5	51,18	7,172	5	0,208
	5-10	37,68			
	11-20	44,44			
	21-30	48,00			
	31-40	20,00			
	Više od 40	48,00			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	Manje od 5	43,89	0,203	5	0,999
	5-10	43,65			

	11-20	44,00			
	21-30	43,10			
	31-40	39,00			
	Više od 40	39,00			
Posjedovanje menadžerskih vještina	Manje od 5	46,73	2,368	5	0,796
	5-10	44,21			
	11-20	44,00			
	21-30	35,00			
	31-40	39,00			
	Više od 40	39,00			
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	Manje od 5	49,09	5,154	5	0,397
	5-10	41,64			
	11-20	41,41			
	21-30	46,85			
	31-40	38,75			
	Više od 40	18,50			
Mentorstvo	Manje od 5	42,73	1,359	5	0,929
	5-10	44,17			
	11-20	41,74			
	21-30	48,80			
	31-40	36,50			
	Više od 40	36,50			
Kontroliranje	Manje od 5	47,25	4,238	5	0,516
	5-10	40,62			
	11-20	43,50			

	21-30	49,25			
	31-40	32,25			
	Više od 40	32,25			
Raspored i organizacija glasova	Manje od 5	46,52	3,079	5	0,688
	5-10	42,88			
	11-20	39,29			
	21-30	49,55			
	31-40	44,00			
	Više od 40	25,50			
Prisutnost	Manje od 5	39,68	5,942	5	0,312
	5-10	41,27			
	11-20	51,53			
	21-30	45,60			
	31-40	33,00			
	Više od 40	54,00			
Iskrenost	Manje od 5	47,00	4,185	5	0,523
	5-10	40,47			
	11-20	41,44			
	21-30	49,40			
	31-40	33,00			
	Više od 40	53,50			
Predanost	Manje od 5	45,66	2,521	5	0,773
	5-10	42,73			
	11-20	39,56			
	21-30	47,30			

	31-40	35,00			
	Više od 40	55,50			
Estetika zvuka	Manje od 5	39,84	2,929	5	0,711
	5-10	43,33			
	11-20	43,35			
	21-30	50,40			
	31-40	38,25			
	Više od 40	58,50			
Autoritet	Manje od 5	42,41	0,457	5	0,994
	5-10	43,83			
	11-20	46,09			
	21-30	40,80			
	31-40	42,50			
	Više od 40	42,50			
Ljubav prema glazbi	Manje od 5	42,36	2,392	5	0,793
	5-10	44,21			
	11-20	42,71			
	21-30	46,35			
	31-40	29,75			
	Više od 40	50,50			

Razlike u stavovima dirigenata s obzirom na duljinu vođenja ansambla

Kompetencije	Godine vođenja ansambla	Prosječni rang	Kruskal-Wallis H	Stupnjevi slobode	p
Poznavanje glazbenog repertoara	Manje od 5	16,54	4,416	4	0,353
	5-10	21,05			
	11-20	23,38			
	21-30	23,38			
	31-40	28,50			
Razumijevanje partiture	Manje od 5	21,00	0,000	4	1,000
	5-10	21,00			
	11-20	21,00			
	21-30	21,00			
	31-40	21,00			
Uočavanje i detektiranje grešaka	Manje od 5	18,88	4,591	4	0,332
	5-10	22,15			
	11-20	21,44			
	21-30	24,00			
	31-40	13,75			
Gestikulacija	Manje od 5	20,29	2,540	4	0,638
	5-10	18,91			
	11-20	23,56			
	21-30	23,56			
	31-40	16,25			
Vokalna tehnika	Manje od 5	20,38	0,726	4	0,948
	5-10	20,68			
	11-20	20,63			

	21-30	21,50			
	31-40	26,00			
Razumijevanje jezika	Manje od 5	23,63	2,147	4	0,709
	5-10	19,27			
	11-20	17,56			
	21-30	22,94			
	31-40	20,75			
Zborska akustika (oblikovanje tona i zvuka)	Manje od 5	20,25	0,989	4	0,912
	5-10	20,18			
	11-20	22,50			
	21-30	20,63			
	31-40	25,50			
Posjedovanje menadžerskih vještina	Manje od 5	20,67	1,751	4	0,781
	5-10	22,45			
	11-20	18,13			
	21-30	21,13			
	31-40	26,00			
Prilagodba probe i pristupa određenoj situaciji i skladbi	Manje od 5	21,67	3,441	4	0,487
	5-10	19,00			
	11-20	20,00			
	21-30	25,00			
	31-40	16,00			
Mentorstvo	Manje od 5	23,00	3,225	4	0,521
	5-10	19,55			
	11-20	17,50			

	21-30	22,50			
	31-40	25,50			
Kontroliranje	Manje od 5	21,29	2,014	4	0,733
	5-10	19,27			
	11-20	20,44			
	21-30	23,00			
	31-40	23,00			
Raspored i organizacija glasova	Manje od 5	21,08	4,825	4	0,306
	5-10	17,50			
	11-20	18,69			
	21-30	27,88			
	31-40	21,50			
Prisutnost	Manje od 5	19,00	2,761	4	0,599
	5-10	20,09			
	11-20	24,00			
	21-30	21,50			
	31-40	24,00			
Iskrenost	Manje od 5	18,63	1,836	4	0,766
	5-10	20,77			
	11-20	20,81			
	21-30	25,13			
	31-40	20,75			
Predanost	Manje od 5	20,08	3,176	4	0,529
	5-10	23,50			
	11-20	18,38			

	21-30	20,94			
	31-40	23,50			
Estetika zvuka	Manje od 5	20,42	0,566	4	0,967
	5-10	20,36			
	11-20	21,50			
	21-30	21,50			
	31-40	24,00			
Autoritet	Manje od 5	17,50	3,393	4	0,494
	5-10	21,45			
	11-20	22,50			
	21-30	25,00			
	31-40	17,50			
Ljubav prema glazbi	Manje od 5	22,00	2,488	4	0,647
	5-10	20,14			
	11-20	19,44			
	21-30	22,00			
	31-40	22,00			